

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PREVENCE KYBERŠIKANY U ŽÁKŮ STARŠÍHO
ŠKOLNÍHO VĚKU**

Autor práce: Jana Hlubučková
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: PaedDr. Vladimír Kříž
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PaedDr. Vladimíru Křížovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

HLUBUČKOVÁ, J. *Prevence kyberšikany u žáků staršího školního věku* : bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2017. 68 s. Vedoucí bakalářské práce : PaedDr. Vladimír Kříž.

Klíčová slova: žák staršího školního věku, agrese, kyberšikana, šikana, minimální preventivní program.

Bakalářská práce zkoumá, jakým způsobem může problematika kyberšikany ovlivnit psychické vnímání u žáků staršího školního věku. Mimo jiné shrnuje, jak jsou s touto problematikou žáci ve školách seznamováni, jaké mají povědomí a jak sami vnímají šikanování prostřednictvím sociálních sítí a internetu. Práce je rozdělena do několika částí, první část je zaměřena na teoretické poznatky, kde je nejprve vymezen žák staršího školního věku a jaké jsou v tomto věku změny v psychickém vnímání, poté pojem agrese a šikana z obecného hlediska, legislativa vztahující se ke kyberšikaně a zakotvení tématu jak v Minimálním preventivním programu, tak ve Školním vzdělávacím programu. Další část je zaměřena na praktickou část, kde bude analyzován Školní vzdělávací program základní školy a poté vyhodnocení dotazníků žáků staršího školního věku, ve kterém jsou reflektovány zkušenosti žáků s kyberšikanou.

ABSTRACT

HLUBUČKOVÁ, J. The Prevention of Cyberbullying Among the Secondary School Students Aged 13-15 : Bachelor Thesis. České Budejovice : College of European and Regional Studies, 2017. 68 p. Supervisor : PaedDr. Vladimír Kříž.

Keywords: teenagers, aggression, cyberbullying, bullying, minimal preventive program.

Bachelor thesis focuses on how cyberbullying can affect the psychological perception of teenagers. It summarizes how schools inform teenagers about this problem, it is also about their own awareness and how they perceive bullying through social networks and the Internet. The work is divided into several parts, the first part is focused on theoretical knowledge, where the teenagers and their changes in mental viewing are define, then the terms aggression and bullying in general view is mentioned, it is also about legislation related to cyberbullying and enshrining this theme in the Minimum preventive program and in the School curriculum. Another part concentrate on the practical part, where the Elementary School curriculum will be analyzed and after that there is an assessment of the teenagers' questionnaires at which their experiences with cyberbullying are reflected.

OBSAH

ÚVOD	7
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
2 ŠIKANA A JEJÍ VYMEZENÍ VE STARŠÍM ŠKOLNÍM VĚKU	11
2.1 Starší školní věk	11
2.1.1 Vymezení pojmu	11
2.1.2 Změny v psychickém vnímání	12
2.2 Agrese, šikana a kyberšikana	15
2.2.1 Agrese a její typy	15
2.2.2 Vymezení pojmu „Šikana“	18
2.2.3 Kyberšikana.....	22
3 LEGISLATIVA.....	31
4 PREVENCE	34
5 PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
5.1 Rozbor školního vzdělávacího programu.....	38
5.2 Vyhodnocení dotazníku.....	40
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	57
SEZNAM ZKRATEK.....	59
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	60
PŘÍLOHY	61

ÚVOD

V každodenním životě nás provází využívání internetu, mobilních telefonů a dalších nových technologií, které nám usnadňují život. Na druhou stranu však přináší využívání nových komunikačních technologií řadu problémů a nástrah. Jedním z problémů současnosti zneužití moderních technologií je kyberšikana. Bakalářská práce je zaměřena právě na tento sociálně patologický jev současnosti, který se dotýká nás všech, nejvíce však dětí ve školním věku.

Podstatou bakalářské práce je nejen vymezení a vysvětlení důležitých pojmů a faktů souvisejících s kyberšikanou, odhalování tohoto jevu, ale také práce s prevencí. V současné době každá škola má vypracovaný plán či metodiku s bojem proti šikaně a kyberšikaně. Uvědomění si problému kyberšikany je velmi důležité nejen ze strany školy, ale také dětí a jejich rodičů. Dnešní prudký rozvoj informačních a komunikačních technologií umožňuje rychlou komunikaci mezi lidmi, zároveň jim poskytuje nejen získání nových užitečných dat a informací, ale také jim poskytuje zábavu a možnost úniku do neskutečného virtuálního světa internetu. Děti od nejtělejšího věku umí pracovat s mobilními telefony, počítači a internetem. Ví, jaké jsou jejich možnosti, avšak to neznamená, že jsou si plně vědomy nebezpečí, které jim hrozí ve virtuálním světě internetu. Dalším trendem v této problematice je právě i opak, kdy děti, díky své technologické vyspělosti, dokáží tyto technologie zneužít a být právě agresory.

Jak již bylo vymezeno výše, děti a mladiství hojně využívají moderních technologií a sociálních sítí. Je to přirozené, protože s postupující dobou potřebují např. vlastnit notebook i co se týče školní práce, protože velká spousta úkolů ze školy vyžadují vytvoření prezentací či tabulek a dnešní žáci se bez elektroniky neobejdou. Pohybují se na internetu, neboť vyhledávají údaje a informace, které poté zpracovávají do svých úkolů, tím se dostávají do prostředí online světa.

Zároveň u žáků staršího věku, ale už i u mladších žáků, je vidět značný vliv vrstevnické skupiny. To znamená, že pokud žáci nebudou mít čím dál tím modernější technologie a smartphony, mohli by být kolektivem utlačováni a spolužáci by se jim mohli vysmívat, což má určitě značný vliv na psychiku a přístup ke škole žáků tohoto věku.

Bakalářská práce je rozdělena na několik částí, kdy první část pojednává o pojmu šikana jako takovém. Je nutné si uvědomit, že kyberšikana je vlastně jedním z druhů šikany, který se čím dál tím více objevuje hlavně na školách. Vliv médií a hlavně sociálních sítí je opravdu velmi značný. Práce je zaměřena na problematiku šikany a kyberšikany u žáků staršího věku. Toto období je totiž velice náročné pro dospívajícího člověka a právě zde se objevují první náznaky a případy šikany či kyberšikany. V práci bude nejprve vymezen starší školní věk z hlediska obecné psychologie a poté zde budou rozebrány změny v psychickém vnímání žáků. V této části je také práce konkrétně zaměřena na problematiku agrese, šikany a kyberšikany jako takové, jejich stádia, typy. Práce se věnuje jak oběti, tak i agresorovi.

Další část práce se zabývá tím, zda samotný pojem „kyberšikana“ či obecnější pojem „šikana“ je legislativně vymezen, tedy jaká jednání, která lze nazvat kyberšikanou, naplňují skutkové podstaty trestných činů vyjmenovaných právě v trestním zákoníku. Vzhledem k tomu, že tato jednání se týkají i žáků staršího školního věku, je zde věnována část trestní odpovědnosti mládeže.

V následné 3. části práce je pak zmiňována školní praxe s prevencí proti šikaně a kyberšikaně. Ve školní praxi mají školy za povinnost opatření ohledně šikany a kyberšikany vymežit v tzv. Minimálním preventivním programu školy, který by měl být společnou prací školního poradenského pracoviště, tzn., nejen školního metodika prevence, ale také výchovného poradce školy či školního psychologa. Školní poradenské pracoviště by mělo mít vymezené postupy práce, jak postupovat, pokud by bylo ve škole podezření na šikanu a jaké odborníky z praxe oslovit, pokud by se šikana, jakýkoliv její druh ve škole potvrdila.

Poslední 4. část práce je zaměřena na praxi. Součástí kapitoly je nejen rozbor vybraného školního vzdělávacího programu základní školy, ale také rozbor dotazníků žáků staršího školního věku, který je zaměřen na zkušenosti s kyberšikanou. Prostřednictvím rozhovoru a výstupů z dotazníků (grafy a procentuální vyhodnocení) je možno se seznámit s tím, jak je problematika kyberšikany řešena právě na základních školách, jaké mají žáci a pedagogové zkušenosti s tímto novodobým jevem.

Téma práce bylo zvoleno, neboť šikana a především kyberšikana, tedy šikana přes internet či mobilní telefony, je v poslední době velmi častá nejen mezi žáky mezi sebou, ale bohužel také mezi žáky a jejich vyučujícími. Vzhledem k tomu, jak rychle se rozvíjí

kybersvět, s jakou rychlostí se rozvíjí nové technologie, je potřeba neustále hovořit o online světě, dostávat do podvědomí nejen děti, ale i široké veřejnosti, jak tento svět může být nebezpečný. Jaká jednání jsou již považována za šikanu či kyberšikanu, seznamovat veřejnost s důsledky šikany, kyberšikany. Je zapotřebí, aby si lidé připustili, že tato závažná jednání se skutečně dějí a již nebyla tabu.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Bakalářská práce se zabývá problematikou kyberšikaný jako sociálně patologického jevu a využití prevence v boji proti ní.

Hlavním cílem práce je zjistit význam prevence v boji proti kyberšikaně, zda si lidé, zejména děti, uvědomují, co je kyberšikana, jak se projevuje a jak se proti ní bránit. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

V teoretické části bakalářské práce jsou vysvětleny pojmy spojené s šikanou a kyberšikanou, jak ji odhalovat, první známky probíhající kyberšikaný. S tím je spojena typologie agresorů – pachatelů, nejčastější projevy chování kyberagresora, oběti kyberšikaný, příčiny kyberšikaný a její následky. Další kapitola je vymezena právním následkům šikaný a kyberšikaný, rozlišení, zda již jednání agresora naplňuje skutkovou podstatu trestného činu či nikoliv. Následující kapitola se zaměřuje na prevenci, na metodiku prevence škol a spolupráci rodič – škola.

Teoretická část práce je zpracována na základě analýzy odborné literatury, právních norem a legislativy týkající se dané problematiky,

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na zjištění, zda školy využívají svých vypracovaných preventivních programů boje s šikanou a kyberšikanou. Zda na základě těchto programů si děti uvědomují, jaké jednání je již považováno za kyberšikanu, jaké jsou její následky, jaké navrhuji preventivní opatření v boji proti kyberšikaně a zda ví, kam a na koho se mohou obrátit o pomoc.

Praktická část bakalářské práce je zpracována formou dotazníkového šetření. Podstatou dotazníku je zjištění dat a informací o respondentovi, ale především jeho názorů a postojů k dané problematice.

V závěrečné kapitole bude provedeno shrnutí dané problematiky a zhodnocen význam preventivních programů na školách.

2 ŠIKANÁ A JEJÍ VYMEZENÍ VE STARŠÍM ŠKOLNÍM VĚKU

Pojem kyberšikana je v dnešní době skloňován snad ve všech pádech a čím dál tím více se s ním můžeme setkat v našem běžném životě. Aktuálně jsou v největším ohrožení děti staršího školního věku.

Kapitola bude v jednotlivých podkapitolách vymezovat nejen starší školní věk a pojem agrese, šikana a kyberšikana.

2.1 Starší školní věk

2.1.1 Vymezení pojmu

Starší školní věk lze označit i jako období puberty a adolescence. Puberta je obdobím pohlavního dospívání a nového začleňování osobnosti do společnosti. Je to období pronikavých změn ve vývoji osobnosti a značných problémů v rodině i školní výchově.¹ V našich současných podmínkách lze říci, že se jedná období mezi 13. – 15. rokem.

V pubertě probíhají podstatné biologické změny jako např. růst postavy, změna proporcí, přiblížení tvarům těla dospělých mužů a žen. Dospívající jsou zvýšeně labilní, náladoví, snadno unavení a podráždění. Na jejich změny reagují osoby, které jsou jim blízké, tím si dospívající uvědomují svou změnu a snaží se s ní vyrovnat, což je pro ně těžké. Dívky bývají zneklidněny zejména v případech urychleného dospívání, kdy v mnoha případech přebírají neklid od svých rodičů, aby brzy nevstoupily do plné účasti na sexuálních vztazích. Chlapci spíše bývají frustrováni pomalejším dospíváním, kdy vrstevníci se mohou posmívat pro malou výšku, sílu či dětský vzhled. Pubescenti srovnávají svůj vzhled s ideálem, který vždy nemusí být pro ně příznivý. V tomto období chlapci i dívky věnují zvláštní pozornost svému vzhledu, účesu a také oblečení. Obraz vlastního těla a zevnějšku je součástí sebepojetí a sebehodnocení. Žijeme v době, kdy pro společnost je velmi důležitý zevnějšek, a proto má tělesná atraktivita pro pubescenta svou sociální hodnotu.² Tyto biologické, psychologické i sociální změny vedou v době dospívání k otřesení dosavadní jistoty mladistvých, kteří nyní hledají vlastní, novou, vyšší

---

¹ ČÁP, J., MAREŠ J. *Psychologie pro učitele*. Praha, 2007, s. 232.

² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha, 1996, s. 242.

identitu, snaží si najít svou cestu a začlenění do společnosti, zjišťují, kým jsou, čím chtějí být a zároveň je pro ně důležité, jak se na ně dívají druzí, jak je posuzují.³ Proto je toto období velice křehké a jak dívky, tak chlapci se snaží nějakým způsobem identifikovat, může se stát, že se objevuje nevraživost mezi spolužáky. Někdy však i zdánlivé pošťuchování může vést k tomu, že je silně narušena psychika žáků a mohou se tak stát lehkou obětí šikany. Šikanátoři vycítí slabou stránku oběti a ta se již dál nemůže bránit.

2.1.2 Změny v psychickém vnímání

Období dospívání je považováno za obtížné a kritické. Na jedné straně u pubescentů dochází v relativně krátké době k somatickým změnám a na druhé straně se pubescent vymyká vlivu dospělých, objevují se u něho různé formy neposlušnosti, odporování a protestování (svéhlavost, hrubost, negativismus, vzdorovitost, uzavřenost). Tělesné změny v dospívání jsou podmíněny proměnou hormonálních funkcí, které s sebou přinášejí v různé míře kolísání emocí, větší labilitu a zdánlivě nepřiměřené citové reakce na běžné podněty. Emoční nevyrovnanost je další ztráta jistoty a stability. Se zvýšením pocitů nejistoty souvisí i větší míra úzkosti a napětí. Změna vlastních pocitů velmi často překvapí samotného pubescenta, jeho prožitky, nálady bývají i pro něj nepříjemné. Ve velké míře není schopen si vysvětlit jejich příčinu, a proto reaguje podrážděně, rozmrzele, vše jej obtěžuje, zhoršuje se mu nálada. Změna chování je v tomto období velmi zřetelná a nápadná.⁴

Někteří psychologové označují pubertu přímo jako druhou fázi vzdoru po první v období batolecím. Některý pubescent více, jiný méně odmítá názory, postoje, příkazy a zákazy rodičů, po určitou dobu jakoby „ze zásady“, a to jen proto, že jsou od rodičovské autority, neboť usiluje o rozvoj své identity. Velmi také záleží, v jakých sociálních podmínkách pubescent žije, např. bez extrémně přísné morálky a bez tabuizování sexu probíhá dospívání klidněji než v přísné patriarchální výchově, která přispívá k zostření konfliktů mezi mladistvými a dospělými, zesiluje odpor mladistvých proti autoritám.⁵ V tomto období puberty je velmi důležité odpoutání od rodiny, které nevede ke zrušení citové vazby k rodičům, ale právě k jejich proměně. Dospívající si uvědomuje, že nechce

---

³ ČÁP, J., MAREŠ J. *Psychologie pro učitele*. Praha, 2007, s. 233.

⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha, 1996, s. 243.

⁵ ČÁP, J., MAREŠ J. *Psychologie pro učitele*. Praha, 2007, s. 234.

již být jako rodiče, chce se odlišit, vnímá, že rodiče již nejsou tak moudří a všemocní, jak se zdáli být dříve. Pubescent hledá svou identitu, svou individualitu.⁶

Spolu s uvolňováním závislosti na rodičích probíhá v pubertě začleňování do skupiny vrstevníků, kde hledá přijetí jakožto rovnocenný partner. Vrstevníci mají stejné nebo podobné problémy a zájmy na rozdíl od dospělých. Když je pubescent akceptován skupinou vrstevníků, přináší mu to značné uspokojení, jistotu, kladné hodnocení, na jehož podkladě lze budovat sebehodnocení, které bylo otřeseno změnami dospívání a četnými konflikty. Pubescentovi hodně záleží na dobrém přátelském vztahu s vrstevníky téhož pohlaví a také, pokud je to možné, na partnerovi druhého pohlaví.⁷ Vrstevníci slouží jako zdroj sociálního učení, kdy pubescenti se ve skupině napodobují, respektive napodobují svého vůdce party, dále si mohou ve skupině ověřovat zkušenosti, porovnávat vlastní chování, postoje a pocity s chováním a pocity vrstevníků.⁸

„Pubescenti začínají uvažovat na jiné úrovni, kterou J. Piaget (1966, 1970) nazval stadium formálních logických operací. Tento vývojový posun znamená další uvolnění subjektivní vazby na určitý časový a prostorový úsek konkrétní reality. Uvolnění této vazby umožňuje dospívajícím uvažovat hypoteticky, nezávisle na obsahu, na časovém i prostorovém určení problému.“⁹ Dokáže již abstraktně myslet. Intelekt dosahuje takové úrovně, která umožňuje efektivní studium náročných vědeckých poznatků a jejich soustav i řešení příslušných úloh. Bohužel značná část mladistvých nevyužívá této možnosti vzhledem k nedostatečné motivaci a k množství nezvládnutých emočních a sociálních problémů. Rozvinutí intelektu i zkušenosti v sociální komunikaci a osobních i skupinových vztazích umožňují také další vývoj morálních aspektů osobnosti. Pubescent již dokáže lépe než dítě pochopit odlišné názory a motivy druhých lidí. Dovede lépe pochopit obecné morální pojmy a principy jako je spravedlnost, pravda aj. Je schopen uvažovat o budoucnosti a hypoteticky plánovat několik možností dalšího jednání, popřípadě životní cesty.¹⁰

V průběhu období puberty pubescent také vnímá svou změnu vztahu ke škole, mění se obsah jeho role žáka, postoj k učiteli jako k autoritám. Většina mladých lidí se ve škole nenamáhá, nevyvíjí nadměrné úsilí, pokud to není nutné. Snaží se ve škole přežít

---

⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha, 1996, s. 275.

⁷ ČÁP, J., MAREŠ J. *Psychologie pro učitele.* Praha, 2007, s. 234.

⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha, 1996, s. 287.

⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha, 1996, s. 246.

¹⁰ ČÁP, J., MAREŠ J. *Psychologie pro učitele.* Praha, 2007, s. 235.

a nedostat se do potíží. Pubescenti nemají zájem o učení jako takové, školu vnímají jako nevýznamnou nutnost. Starší žák už nepřijímá automaticky všechny názory a hodnoty dospělých, pro něj má mnohem větší význam třída, třídní kolektiv a její normy. Projevuje se jeho kritičnost, již neakceptuje názory učitele, ale o nich přemýšlí a uvažuje. Dokazují svou nezávislost pubertálním negativismem. Zkoušejí, jaké chování jim ještě projde u učitele. Na druhou stranu v chování učitelů oceňují pubescenti takové projevy, které nezdůrazňují nerovnost jejich rolí, neboť odmítají manipulaci s řádem i se svou osobou, vyžadují větší rovnoprávnost.¹¹

Lze shrnout, že období puberty přináší mnoho změn v relativně krátké době a je obdobím velmi různorodým. V jedné školní třídě jsou žáci nadprůměrně i podprůměrně somaticky vyspělí; někteří pubescenti dosahují etapy formálních operací a abstraktního myšlení, jiní jsou stále ještě v etapě konkrétních operací; někteří se bouří proti rodičům, popřípadě proti všem autoritám dospělých, jiní jsou již „klidnější, rozumnější“, někteří jsou vysoce labilní, jiní již stabilnější, někteří se dobře začleňují do skupiny vrstevníků, jiní jsou skupinou odmítáni, popřípadě svým chováním skupinu dráždí; někteří jsou členy velmi dobrého oddílu, jiní se připojili ke skupince starších žáků, kteří tráví čas v hostincích, kouří, požívají alkohol apod.; někteří mají určité zájmy a životní cíle, snaží se o jejich realizaci učním, studiem, zájmovou činností, snaží se o chování a jednání podle vnitřních principů, kdežto jiným tyto pozitivní znaky chybí. Záleží na interakci mnoha podmínek, která varianta vývoje nastává. Přitom vývoj je často nerovnoměrný – vyspělost v jednom aspektu nemusí být spjata s vyspělostí také v ostatních aspektech.¹²

Pubescenti prožívají opravdu mnoho změn, jak je výše uvedeno, hledají se, a právě toto období je velmi rizikové, neboť si mladí lidé neuvědomují a nebo nejsou schopni domyslet, některé své projevy chování, jejichž důsledky pak mohou být porušením jak morálních tak i právních norem. Do určité míry v období puberty je rizikové chování považováno za součást vývoje dítěte.¹³ Mezi riziková chování patří např. záškoláctví, agresivita, agresivní chování, šikana, kyberšikana, vandalismus, drobné krádeže. V tomto období jsou také dospívající velmi zranitelní, někdy i nevině napsaná či řečená věta, může být pro ně zraňující a může vést ke snížení sebevědomí, k pocitu ublížení, a proto šikana a kyberšikana v období puberty je velmi nebezpečná, neboť může ovlivnit život mladého člověka. Na druhou stranu jsou žáci staršího školního věku natolik

---

¹¹ VAGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha, 1996, s. 270.

¹² ČÁP, J., MAREŠ J. *Psychologie pro učitele*. Praha, 2007, s. 236.

¹³ NIELSEN SOBOTKOVÁ, V. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha, 2014, s. 39.

již rozumově vyspělí, že lze s nimi o šikaně a kyberšikaně hovořit, zapojit je vhodnou formou pro tento věk do preventivních programů a pracovat s nimi. Jsou schopni si utvářet svůj vlastní názor na dané téma.

2.2 Agrese, šikana a kyberšikana

Pojem „šikana“ označuje určitý typ agresivního jednání, které probíhá za specifických podmínek, nelze tedy pominout nadřazený pojem, a to agresi. Podstatou agrese je ublížit někomu jinému záměrně nebo s vědomím, že svým jednáním může poškodit jiného.¹⁴

2.2.1 Agrese a její typy

Každý jedinec je vybavenou určitou mírou agresivity, je to do jisté míry charakteristický znak osobnosti jedince, který má genetický základ, je to něco vrozeného, určitý instinkt. V průběhu života se pod vlivem prostředí ze skupiny instinktů vyvine pud, který nás nutí chovat se tak, abychom dosáhli svého určitého cíle. Jinými slovy se dá říci, že lidská agrese je pud, který nás navádí, abychom na druhé lidi útočili, abychom s nimi zápasili a snažili se jim působit bolest, pokořit je, triumfovat nad nimi.¹⁵ Každý z nás má v sobě určitou míru agresivity a schopnost se citově uspokojit, když si agresi vybíjíme. Šikana je vlastně jeden ze způsobů, jak si děti vybíjí svou agresivitu.

Pokud má jedinec vyšší míru agresivity, je velmi impulzivní, zpravidla má potíže v komunikaci s ostatními lidmi, mívá sklony k agresivitě, k urážlivosti, vztahovačnosti. Působí na své okolí nebezpečně, lidé z něho mohou mít i strach, což pro něj může být velmi nepříjemné a může tím i trpět.¹⁶ Naopak člověk, který je schopen ve vypjatých situacích určité dohody, smírné cesty, má nízkou míru agresivity. Je vnímán jako člověk, který je komunikativní, společenský, diplomatický. Ovšem v některých osobních, životních i profesních situacích je však určitá míra agresivity přijatelná, může sloužit k posílení autority, sebevědomí, může mít svůj pozitivní vliv, a to např. ve sportu, při výkonu zaměstnání. Někdy je dokonce nutná a prospěšná, např. když policista násilím zneškodňuje zločince.¹⁷

---

¹⁴ JANOŠOVÁ, P. *Psychologie školní šikany*. Praha, 2016, s. 25.

¹⁵ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha, 2010, s. 37.

¹⁶ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 10.

¹⁷ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*, Praha, 2010, s. 36.

„Agrese (z lat. aggressio – výpad, útok): jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit.“¹⁸ Jedná se o nejjednodušší definici, která je ovšem velice obecná. Agrese zahrnuje široké spektrum projevů. „Jiná definice agrese považuje za agresi jednání, které je provedeno se záměrem ublížit nějaké osobě nebo ji přimět k tomu, aby vyhověla. Kromě fyzické agrese může jít o psychická či emocionální zranění, jako jsou zastrašování, zostouzení, vyhrožování apod.“¹⁹

Agrese je však také naučené chování, které si jedinec osvojuje na základě své vlastní zkušenosti, a to od ranného dětství. Jedná agresivně i proto, že v životě zjistil, že z toho má určitý zisk, např. získal agresí nějaký předmět, službu, a pocítil úspěch, byl vlastně odměněn dobrým pocitem ze svého jednání. Jednání, které je odměňováno, se opakuje.²⁰ Z dítěte se stává agresivní člověk postupně. Pamatuje si tento způsob jednání a ukládá si jej do paměti a vytváří si tak svůj scénář, jak jednat. Pokud jedinec cítí uspokojení, má úspěch pomocí agresivního jednání, tak si vytváří mnoho agresivních scénářů, které použije v situaci, kterou již zažil, a nebo v podobné situaci, při níž již úspěšně své agresivní jednání uplatnil. Další agresivní scénáře si vytváří podle toho, co vidí kolem sebe, hlavně v rodině, ve školce a samozřejmě na obrazovce, před kterou tráví několik hodin denně. Svoje scénáře si dítě stále procvičuje, když se podle nich řídí v běžném životě, ve své fantazii a hlavně při hrách. Ze scénářů, které dítě používá, si postupně odvozuje zásady, podle kterých se řídí v nových situacích, tím dospívá k názorům, postojům a hodnotám, podle kterých se nakonec řídí jeho jednání.

Celý proces vytváření scénářů, zásad, postojů a hodnot je v rozhodující míře ovlivňován tím, jak jednají lidé, které dítě považuje za svůj vzor, s nimiž se identifikuje, ztotožňuje, jsou to především rodiče, ale také do jisté míry postavy z televizní obrazovky, z počítačových her, a další authority, se kterými se dítě setkává např. ve školce, ve škole, při sportu. Také velmi záleží, v jaké společnosti žije, jaké společnost uznává hodnoty. Žádná společnost nemůže přirozenou agresivitu jedinců zcela potlačit nebo vymýtit, zároveň ji však nějakým způsobem reguluje, omezuje.²¹

---

¹⁸ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 23.

¹⁹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 24.

²⁰ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. 2010, s. 39-40.

²¹ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*, 2010, s. 42.

Je řada různých agresí. Pro školní prostředí dle Martínka²² lze dělit agresí na přímou a nepřímou, fyzickou a verbální, dále se posuzuje, zda se jedinec podílí na agresí aktivně či pasivně. Z tohoto hlediska lze rozlišit 8 typů agresí, které se nejčastěji ve škole objevují, a to:

- **Fyzická aktivní přímá agrese** - projevuje se záměrným fyzickým ubližováním, napadáním oběti, fyzickým ponižováním, ale také nucením k různým ponižujícím úkolům.
- **Fyzická aktivní nepřímá agrese** – lze ji definovat tak, že původní agresor najímá jiného člověka a jen přihlíží k tomu, jak je oběti ubližováno, aktivně se neúčastní ponižování, ubližování, ale vymýšlí, jakým způsobem bude agrese probíhat.
- **Fyzická pasivní přímá agrese** - týká se věcí oběti, kdy agresor je ničí, zabraňuje oběti, aby dosáhla svého cíle ve škole, ničí mu pomůcky, vypracované úkoly apod.
- **Fyzická pasivní nepřímá agrese** – jedná se o ni v případech, kdy např. agresor neuvolní na výzvu místo v lavici, odmítne pomoci svému postiženému spolužákovi, odmítá splnit jakýkoliv požadavek.
- **Verbální aktivní přímá agrese** – tato agrese se ve škole objevuje nejčastěji, jedná se o nadávky, urážky, slovní ponižování. V současné době mnoho dětí nepovažuje vulgární nadávky, vulgarismy za agresí, přijde jim to běžné. V některých případech jsou dokonce jedinci, kteří ve škole používají tyto výrazy a jsou považováni za „hvězdy“.
- **Verbální aktivní nepřímá agrese** - jedná se o mírné psychické ubližování např. rozšiřování pomluv, pomlouvá se např. styl oblečení, účes, chování. Také do této kategorie řadíme špatné napovídání, posměch, drobná legrace na účet oběti. Tato agrese se objevuje již v prvním stádiu šikany.
- **Verbální pasivní přímá agrese** – projevuje se naprostou ignorací oběti, napadený jedinec se stává neviditelným, neexistujícím pro agresora. Jedinec je postupně izolován v kolektivu, může dojít až k vyloučení z kolektivu.
- **Verbální pasivní nepřímá agrese** – jedná se o chování, kdy jedinec je nespravedlivě kritizován nebo i trestán, a nikdo se jej nezastane. I toto jednání se často objevuje ve školním prostředí.

---

²² MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 38-39.

2.2.2 Vymezení pojmu „Šikana“

Při vymezování definice školní šikany se odborníci vesměs shodují na třech základních kritériích, jimiž jsou:

- záměrné, respektive agresivní jednání vůči druhému,
- jeho opakovanost a
- nerovnováha síly mezi jednajícími a tím, kdo je agresivnímu jednání vystaven.

Jako příklad lze následující definici, která zahrnutím příslušných kritérií jasně vymezuje šikany vůči ostatním druhům agrese. Podle této definice je šikana: „...fyzický, verbální nebo psychický útok nebo vyhrožování, jehož cílem je zastrašit, znepokojit nebo ublížit oběti; nerovnováha tělesné či psychické síly, kdy silnější dítě (nebo děti) utlačuje slabší; a opakování incidentů mezi týmiž dětmi po delší dobu.“²³

Dle článku č. 2 Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních z roku 2016 je charakteristika šikany uvedena takto: „Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učitelé, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese.“²⁴

Šikanou lze nazvat i jednání, kterému se jedinec nemůže nebo nedovede bránit, cítí se bezbranný a bezmocný, jedná se o opakované útoky, ale také může dojít jen k jednorázovému útoku, avšak s možnou hrozbou opakování.²⁵

V současné době je velmi těžké rozlišit, jaké jednání je šikanou a jaké není. Hranice, která odděluje jednání, které je považováno za šikany, od běžného škádlení nebo pošťuchování, je velmi tenká. Chování, které je velmi podobné šikaně, se nazývá teasing. Za teasing lze označit nevinné škádlení mezi dětmi.²⁶ M. Kolář popisuje škádlení mezi

²³JANOŠOVÁ, P. *Psychologie školní šikany*. Praha., 2016, s. 27.

²⁴ *Metodické dokumenty* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2016 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>>.

²⁵ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikany*. 2010, s. 21.

²⁶ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 128.

děťmi tak, že očekávají od tohoto jednání legraci ale pro obě strany. Pokud jedné straně je nepříjemná tato legrace, je v pozici, kdy se cítí zraněn, ale ne ponížen, není bezmocný a může se bránit této situaci třeba jen tím, že upozorní druhou stranu na nepříjemnost tohoto jednání, druhé straně je tohoto jednání líto a přestane v ní, respektuje přání první strany.²⁷ Za teasing můžeme považovat např. pokřikování a provokování chlapců na děvčata, protože se jim líbí, děvčata toto opěťují, někdy si chodí i stěžovat, ale není jim to nepříjemné. Schopnost bránit se škádlení, opěťovat jej, případně jej zastavit je jedním z rozlišovacích znaků, zda se jedná o šikanu či teasing. Pokud škádlení pokračuje a přerůstá v agresi, které se není schopen jedinec bránit, pak toto jednání se stává šikanou. Dalším znakem je záměrnost, tedy úmysl šikanovat oběť. O šikaně hovoříme již i ve chvíli, kdy agresor má určitý úmysl, záměr tyranizovat oběť, nějakým způsobem ji ubližovat, ponižovat, pomlouvat apod.

Pokud hovoříme o šikaně, mělo by jednání splňovat jednu z podmínek, a to převahu síly nad oběť. Nemusí však jít vždy o převahu fyzickou, ale může se jednat o převahu psychickou, ekonomickou, sociální, ale také mentální či mocenskou.²⁸ Starší žáci se podle tohoto kritéria rozhodují, zda se jedná již o šikanu či nikoliv. Převaha síly je určitou výhodou pro agresora, avšak tato převaha nemusí být faktická, šikanující je silnější než oběť ve chvíli, kdy je oběť za silnějšího považován. Převaha síly také může být umocněna skupinou, tedy množstvím dětí, kdy větší skupina fyzicky silnějších jedinců vytvoří partu, do které přibírá další děti, některé se jim chtějí vyrovnat, některé chránit, ti, kteří nechtějí být v partě, se tak stávají slabšími a jsou např. nuceni této partě posluhovat, jsou zastrašováni apod.

Převaha ekonomické síly je v současné době velmi častým jevem. Spolužáci se dnes hodnotí podle značkového oblečení, kam jezdí na dovolenou, zda si mohou dovolit rovnátka apod. Děti, které jsou z ekonomicky silnějších rodin, si často myslí podle vzoru svých rodičů, že si mohou dovolit prakticky všechno, že se dá vše koupit. Nezřídka jsou pak z kolektivu vyčleňovány děti, které jsou označovány za „socku“, tedy děti ze slabších sociálních rodin, kdy rodiče si nemohou dovolit kupovat značkové oblečení či každý rok nový mobilní telefon.

Dalším znakem je opakovanost útoků. Agrese vůči oběti je opakovaná, má delší trvání a projevuje se často. I když agresivní jednání má velmi často omezený časový úsek,

---

²⁷ FIELDOVÁ E. M. *Jak se bránit šikaně*. Praha, 2009, s. 303.

²⁸ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 129.

oběti se zdá delší než agresorovi, neboť v období klidu mezi agresemi obětí velmi často pociťuje strach z možného útoku. Největší rozpor v časovém určení trvání šikany najdeme u pasivních nepřímých forem šikany jako je ignorace.²⁹ S obětí prakticky nikdo nekomunikuje, a tak se agresorovi či agresorům může zdát, že vlastně oběti nic nedělají, přitom obětí pociťuje permanentní strach a stres, že si s ní nikdo nekomunikuje. Také po ukončení šikanujícího chování ze strany agresora, obětí vykazuje pocity ohrožení, strachu, proto vnímá časový úsek trvání šikany delší než agresor.

I když se objevují formy šikany, které se vyznačují krátkodobým úsekem. Takové jednání může proběhnout jen jednou, avšak vykazuje další znaky jako je bezmoc zastavit jednání, které je ponižující, ubližující. Ovšem šikana se vyvíjí a má určitá stádia:

- **První stadium: Ostrakismus**³⁰ - Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Obětí je z kolektivu postupně vyčleňována, nikdo se s ní nebaví, ostatní ji více či méně odmítají, neodpovídají na pozdrav, pomlouvají ji, spřádají proti ní intriky, dělají si na její účet „drobné“ legrácky apod. Obětí poznává, že s ní nikdo ve třídě nechce sedět, hanlivé, ponižující poznámky jsou jí nepříjemné, zpočátku se obětí brání, začíná mít sklony k agresi, vrací ostatním nadávky, pere se. Agresor obětí záměrně provokuje, chce, aby obětí stupňovala svou obranu, aby zuřila. Nakonec obětí však poznává, že je to marné, a naopak začne se uzavírat do sebe, nevyhledává již žádné přátele, sedí sama, většinou se horší i školní prospěch. Třída, kde se ostrakismus vyskytuje, se většinou rozdělí do tří skupin. V jedné skupině jsou agresori nebo děti, které sympatizují s agresorem, druhá skupina je tvořena dětmi, které jsou spíše neutrální, tvoří tzv. neutrální jádro, tyto děti se nekloní ani k jedné straně, nijak tuto vzniklou situaci neřeší. Třetí skupinou je pak obětí nebo i více obětí.
- **Druhé stadium: Fyzická agrese a psychická manipulace**³¹ - V zátěžových situacích, např. v pololetí, ke konci školního roku, kdy se píše mnoho písemných prací, uzavírají se známky, ve třídě stoupá napětí, kolektiv prožívá určitou míru stresu, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese, obětí je např. vyhrožováno zmlácením, ničí jí její věci, výsledky práce (domácí úkoly), velmi často je obětí nucena nosit tašku

---

²⁹ JANOŠOVÁ, P. *Psychologie školní šikany*. Praha., 2016, s. 34.

³⁰ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 138.

³¹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 140-141.

agresorovi, dávat ji peníze, svačinu apod. V této fázi šikany oběť začíná mít velký strach a přirozeně se snaží z této situace dostat útekem, např. záškoláctvím nebo utíká do nemoci, v častých případech se jedná o bolesti hlavy, břicha, nezřídka však také sebepoškozování. Prospěch oběti je velmi špatný, i docházka do školy je velmi nepravidelná, začíná mít i výchovné problémy, proto přicházejí různé tresty jak ze strany rodičů, tak i školy, avšak málokoho napadne, že se oběť pouze brání. V tomto stádiu se neutrální jádro z kolektivu vytrácí, spíše se již děti přidávají na stranu agresora a některé i na stranu oběti, se kterou sympatizují. Pokud však skupina dětí, která je na straně oběti, je silná, lze v této fázi šikaně zabránit, a také ji zastavit.

- **Třetí stádium: Vytvoření jádra**³² - Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro, pokud není šikana zastavena v předchozí fázi, je to logické vyústění. Agresoři si uvědomují, že mají již převahu nad obětí, jak fyzickou, tak i psychickou. Začínají ovlivňovat třídní kolektiv s tím, kdo není s námi, je proti nám a stane se obětí. Vzniká tzv. pyramida šikanování, kdy na vrcholu je agresor či agresoři a nejnižší je oběť či oběti. Pokud v tomto stádiu někdo ze třídy sympatizuje s obětí, nedává to najevo, neboť se sám bojí, že by se mohl stát obětí. Agresoři již pracují systematicky, skrytě, agrese se zvyšuje, jsou si plně vědomi svého chování a toho, že to není v pořádku a pokud se na šikanu přijde, může být z toho trest, avšak jsou již na šikaně závislí, pomáhá jim uvolnit napětí, stres. Naopak oběť již nevěří nikomu, avšak nastává určitá změna v chování. Přestává chodit za školu, naopak o přestávkách se drží v blízkosti učitele, ale nehovoří s ním, bojí se, aby si agresor si nemyslel, že žaluje.
- **Čtvrté stádium: Vytváření norem**³³ - Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. Třídní kolektiv se rozděluje na dvě skupiny, jedna vládne a druhá je poddaná. Oběť v tomto stádiu je již odevzdaná, přijímá svou úlohu oběti jako normální stav, naopak začíná přejímat iniciativu, aby předešla ještě horšímu šikanování. Začne vyrušovat, snaží se pobavit agresory, aby se zavděčila. U šikanovaného žáka se může objevovat příznaky posttraumatické stresové poruchy. Zvládnutí této poruchy je velmi zdoluhavý proces, který musí řešit odborníci. Charakteristickým znakem tohoto stádia je i to, že mírní a ukáznění žáci, kteří se do této doby chovali pasivně, se začnou chovat krutě,

---

³² MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 142-143.

³³ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 147-148.

aktivně se účastní týrání spolužáka, vymýšlí nové způsoby týrání a prožívají při tom uspokojení.

- **Páté stádium: Totalita**³⁴ - jde již o neřešitelné poslední stádium. Normy násilí jsou již nastaveny a přejímá je celý třídní kolektiv. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které lze označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Agresory již nic nezastaví, jsou na šikanování závislí, jsou zcela opojeni svou mocí nad obětí. Již se jedná o velmi kruté zacházení s obětí, může se jednat až o těžké ublížení na zdraví, v nejhorším případě i smrt oběti. Oběti jsou většinou ve stádiu, kdy se již neobejdou bez agresora, jsou závislé na šikanování, již vše vykonávají bez odporu. U některých obětí se může objevit tzv. stockholmský syndrom. U obětí, které trpí stockholmským syndromem, se naopak objevuje náklonnost k agresorovi, neprojevují vůči němu žádnou nenávist.³⁵ Často si přejí, aby agresor vůbec nebyl potrestán. Velmi často k tomuto zvláštnímu jevu dochází, když je oběť velmi krutě týrána, vězněna, mezi agresorem a obětí vzniká intenzivní citový vztah.

Na základních školách se nejčastěji objevují pouze první dvě stádia šikany, třetí stádium bývá velmi vzácným jevem. Třetí a čtvrté stádium záměrného ubližování oběti by již měla řešit Policie ČR, samozřejmě za spolupráce s odborem sociální péče, a soud.

2.2.3 Kyberšikana

V současné době rozvoj informační a komunikační technologie (dále jen ICT) je v plném nasazení a neustále přináší na trh novinky. Prakticky pro všechny je dnes důležité být online. Každý z nás přichází do styku s internetem, virtuální realitou, s kyberprostorem, kde jsme neustále propojeni s ostatními lidmi, získáváme nepřetržitý přístup k informacím. Někteří z nás jej využívají pro svou práci, někteří v něm nacházejí zábavu, ale i vzdělání. Moderní technologie a internet změnily svět. Dnešní generaci dospívajících se přezdívá „generací always on – pořád online“. Tento termín začal používat autor termínu kyberšikana Bill Belsey.³⁶ Jednou z charakteristik pro starší školní věk je důležitá potřeba, být s vrstevníky, a právě rozvoj ICT jim umožňuje být s nimi ve spojení neustále, online, a to nejen pomocí PC, tabletů, ale i chytrých mobilních telefonů.

---

³⁴ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 152-153.

³⁵ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha, 2010, s. 45.

³⁶ ČERNÁ, A. a kolektiv. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha, 2013, s. 9.

V současné době má každý pubescent svůj mobilní telefon, který nedá z ruky, neboť prostřednictvím něj je v neustálém kontaktu s kamarády, se kterými si chatuje, na Facebooku či Instagramu si prohlíží fotografie, sleduje, co právě vrstevníci dělají, má pocit, že je s nimi.

Kyberprostor je neomezený, stal se během krátké doby pro nás běžným nástrojem. Avšak přes výhody, které online svět nabízí, má i svá negativa v podobě různých rizik, jedním z rizik je právě velmi diskutující téma, a to kyberšikana.

Kyberšikana je zpravidla spojena s tradiční šikanou, v některých odborných kruzích se tvrdí, že kyberšikana je zvláštní druh šikany. Je pravdou, že základní rysy a projevy má šikana s kyberšikanou stejné. Vzhledem k tomu, že jde o poměrně nový a rychle rozvíjející se jev, je poměrně těžké definovat pojem kyberšikana.³⁷

Komplexní a často užívaná definice zní: *„Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“*³⁸

Další nabízenou definicí je, že *„kyberšikana je zneužití ICT, především mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy. Jedná se tedy o jednu z forem šikany.“*³⁹

*„Kyberšikana je vědomé využívání internetu, mobilního telefonu nebo dalších informačních a komunikačních technologií s cílem poškodit jinou osobu.“*⁴⁰

Všechny výše uvedené definice vymezují tyto základní prvky kyberšikany:

- děje se prostřednictvím ICT
- opakovaně
- úmyslně agresivní jednání vůči oběti
- mocenská nerovnováha
- oběť vnímá toto jednání za ubližující, ponižující

³⁷ ČERNÁ, A. a kolektiv. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha, 2013, s. 20.

³⁸ ČERNÁ, A. a kolektiv. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha, 2013, s. 20.

³⁹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 171.

⁴⁰ *Prevence kyberšikany* [online]. 2016 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.kybersikana.eu/search/label/Ke%20sta%C5%BEen%C3%AD>>.

Jak již bylo zmíněno výše, kyberšikana je poměrně novou formou šikany a má s ní sice stejné znaky, ale důležité je uvědomovat si znaky odlišné. Tím nejdůležitějším je ten fakt, že agresor může být šikanovanému známý, ale také ho znát nemusí, protože na internetu může agresor svoji identitu vytvořit pod přezdívkou, může si vymyslet nějaké jméno, respektive ve virtuálním světě útočník vystupuje anonymně. Využívá pro oběť neznámou emailovou adresu, používá skryté telefonní číslo, a proto šikanovaný má velmi malou pravděpodobnost, že by odhalil, kdo je útočníkem.⁴¹ Tím se dostává do pozice nejistoty, neboť svého útočníka nezná, přemýšlí, kdo by to mohl být. Naopak agresor se cítí neohrožený, nepolapitelný, a proto si dovoluje na svou oběť agresivnější metody a formy útoků. Avšak anonymita je pouze zdánlivá, neboť s využitím nových technologických postupů lze odhalit útočníka.

Dalším rozdílným znakem je, že agresor si může změnit svůj profil, svůj Nick, svou přezdívku a opět pod jinou identitou zaútočit na stejnou oběť. Oproti klasické šikaně, kdy oběť zná svého útočníka, u kyberšikany tomu tak být nemusí. V současné době si děti staršího školního věku připojují tzv. přátele ke svému profilu, umožňují jim s nimi sdílet různé fotografie, události, pocity apod. Také mezi sebou soutěží, kdo má více přátel, kdo jim více dal laiků k fotografii. A tak se stává, že si přidávají mezi své „přátele“ také „přátele“, které vůbec fyzicky neznají, nikdy se s nimi nesešli. Profil ve virtuálním světě lze vytvořit velmi snadno a udat údaje, které nejsou pravdivé.

Je nutné si uvědomit i další rozdílný znak mezi šikanou a kyberšikanou je čas a prostor. Jsou to faktory, které u kyberšikany nelze dopředu odhadnout a nelze předpokládat, kdy a kde agresor zaútočí na oběť. U běžné školní šikany se oběť může schovat doma, ale u kyberšikany se právě vytrácí bezpečí domova, neboť většinou dospívající tráví čas na počítači či mobilu doma ve svém pokoji. Jinými slovy se dá říci, že právě v bezpečí domova je může útok zasáhnout, což pro oběť může být velmi zraňující, nemá prakticky možnost se vůbec schovat a utéci před agresorem.

Lidé se ve virtuálním světě chovají jinak než v běžném reálném světě. Mají určitý pocit anonymity, neboť velmi často udávají falešné údaje, jak o věku, pohlaví, povolání, skrývají se za přezdívky, a právě proto jsou schopni diskutovat o tématech, které by v běžném životě neprobírali, neřešili. Je velmi jednoduché v kyberprostoru seznamovat se s jinými lidmi a komunikovat na jakémkoliv téma a v jakémkoliv čase. A pokud se jim

---

⁴¹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 171.

komunikace nelíbí, mají pocit, že ji mohou ukončit kdykoliv se jim zachce. Další možnou komunikací je komunikace mezi svými tzv. „přáteli“ na sociálních sítích, kde si v dnešní době dospívající sdělují veškeré své jednání, své pocity. Je pro ně jednodušší komunikovat přes počítač, mobil, protože si řeknou vzájemně více informací, než by si řekli přímo z očí do očí, neboť nemusí sledovat bezprostřední reakci svého kamaráda. Je všeobecně známo, že říci pravdu do očí, je těžší, než ji napsat. V komunikaci přes online síť si sdělují prakticky vše jako např., jak se cítí, tedy vytváří si status pomocí obrázku či popisu, nebo sdělují, jaký byl výborný oběd a fotí si obrázek, pod který sbírají „laiky“ a také si na profil přidávají vtipné obrázky se sebou samými nebo se spolužáky a očekávají komentáře, které okamžitě hodnotí pomocí „laiků“. Avšak tady je právě ta tenká linie, kdy zpočátku nevinné komentáře a laiky se mohou změnit v agresi, která může být zraňující pro oběť, a tím dochází k útoku kyberšikanou. Agresor zneužívá informací, které sama oběť zveřejnila. I když agresor zanechá svých komentářů, další přátelé mohou dál hodnotit a sdílet a rozšiřovat mezi své přátele z profilu, a tím dochází k nekontrolovatelnému sdílení a šíření agresivních komentářů, i toto lze považovat za opakující se útok kyberšikanou. Nekontrolovatelné šíření po internetu je dalším rozdílným znakem mezi šikanou a kyberšikanou.

Častější výměna rolí agresora a oběti je také rozdílným znakem mezi kyberšikanou a šikanou.⁴² Je to způsobeno právě volností a určitou anonymitou v online světě, kde lze snadno zaútočit na kohokoliv i silnějšího jedince. Z oběti se tak snadno může stát agresor a naopak. V internetovém prostředí agresor nepotřebuje tak silné sociální zázemí jako při klasické šikaně, aby na někoho mohl zaútočit. Většinou se tento přerov rolí agresor x oběť stává při odplatě.

Obětmi šikanování v kolektivu se většinou stávají pubescenti, kteří se nějakým způsobem vymykají kolektivu, obtížně se do kolektivu zapojují či jsou přímo kolektivem odmítáni. Do značné míry se na tomto může podílet i jejich osobnost, většinou jsou to děti, které mají menší sebevědomí, jsou plaché, stydlivé, citlivé, nejisté, vysílají do svého okolí pocit slabosti. Také obětmi se často stávají děti, které pak svými charakterovými vlastnostmi vyvolávají v ostatních agresi, jedná se o tzv. oběti – provokatéry.⁴³ Tyto děti mohou být impulzivní, nepřátelské, svým chováním upoutávají pozornost agresora, který má pocit, že si oběť zaslouží být šikanována. Tyto typy obětí se objevují i u kyberšikanou.

---

⁴² ČERNÁ, A. a kolektiv, *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha, 2013, s. 76.

⁴³ ČERNÁ, A. a kolektiv, *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha, 2013, s. 61.

Zvláštností, která je popsána i výše, je, že velmi často se obětí stává sám agresor, kdy oběť šikany se agresorovi mstí v kyberprostoru, kde se cítí jistější. Také se to stává v případech, kdy se v online světě zvedne proti agresorovi odpor ze strany dalších účastníků. Další typem oběti se stávají pubescenti, kteří mají v offline světě celkem dobré postavení, nijak nevybočují, avšak v online světě se stávají zranitelnými, neboť sami o sobě zveřejňují osobní informace, které jsou agresorem v kyberprostoru zneužity, více se sebeodhalují, sdělují při komunikaci citlivé osobní informace.

Dopady útoku kyberšikany na oběť lze jen těžko rozpoznat⁴⁴, neboť kyberšikana je většinou spojená s psychickým týráním oběti, na rozdíl od běžné školní šikany, která se může projevat i fyzickými útoky, tedy oběť může být zraněná, jsou vidět tržné rány, modřiny, potřhané oblečení apod. O to více je nebezpečná a je zapotřebí si všimnout sebemenších projevů a změn v chování jak oběti, tak i agresora.

Nejčastějšími projevy chování oběti kyberšikany jsou:

- Náhle přestává oběť používat mobil či počítač.
- Objevují se náhlé změny v chování, projevy úzkosti.
- Když přijde SMS zpráva, e-mail či dítě odchází od počítače, je neklidné, nervózní, značně rozčilené, expresivní nebo frustrované.
- Vystupuje ustrašeně, vyhýbá se rozhovorům o tom, co dělá na počítači, jaká SMS zpráva či e-mail mu přišly.
- Má problémy se spánkem.

Nejčastějšími projevy chování u agresora kyberšikany jsou:

- Tráví u počítače mnoho času.
- U počítače se přehnaně směje.
- Když se blíží dospělá osoba, ihned stahuje na lištu programy, ve kterých pracuje, nebo vypíná monitor.
- Používá velké množství online účtů nebo adres, některé nemusí být ani jeho.
- Vyhýbá se rozhovorům, co dělá na počítači.

---

⁴⁴ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 173, 179.

Útoky kyberšikany lze také rozlišit na přímé a nepřímé. V případě nepřímých útoků vykonává za agresora jím určený jiný účastník, který se vědomě či nevědomě stává spolupachatelem. Nejčastěji však dochází k přímým útokům agresora, které lze rozlišit takto⁴⁵:

- **Kyberstalking** – je speciální druh stalkingu, při němž stalker (pronásledovatel) využívá ICT. Jedná se o dlouhodobé, opakované pronásledování, které probíhá pomocí zasílání většího množství obtěžujících, výhružných či krutých zpráv prostřednictvím ICT. Často dochází i ke krádežím identity, k vydírání, k vyhrožování fyzickým násilím.
- **Phishing** – jedná se o krádež citlivých údajů, jako jsou hesla, poté následné zneužívání účtu oběti.
- **Blogování** – zveřejňování intimních informací, pomlouvání prostřednictvím blogu
- **Kyberbullying** – zveřejňování choulostivých či lživých informací, obrazových materiálů na webových stránkách nebo mobilním telefonem, zejména záznamy, které jsou akty klasické šikany, násilí páchaného na oběti, pornografické fotografie s tváří oběti.
- **Bluejacking** – posílání urážejících, ponižujících obrázků, fotografií, videí oběti přes e-mail nebo přes mobilní telefony.
- **Internetové hlasování** – jedná se o ankety, které jsou zaměřené na někoho blízkého např. ze třídy a jsou typu: „Kdo ve třídě nejvíc smrdí“, „S kým se nebudeme bavit“, případně se může jednat o hlasování na klasickou šikanu jako např. „Dostal málo, má se mu přidat, kdo je pro, ať pošle smajlík“. Jsou tvořeny někým blízkým a je to nový druh online šikany vrstevníků.
- **Interaktivní hraní** – v současné době spousta her na internetu jsou spojená s chatem, kdy při hře se komunikuje s kýmkoliv, kdo je v té době online ve hře. Tady se pak vytváří nepravdivé informace, které se vypouštějí, nadává se hráči,

---

⁴⁵ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha, 2015, s. 174-175.

uzamyká se mu vstup do dalších místností či levelů ve hře. Někdy skupina hráčů začne slovně napadat spoluhráče.

- **Internetové soutěžení** – oběť je někým „nominována“, aby dělala nepříjemnou věc, natočila při ní video a vyvěsila na internet. Pokud to oběť neudělá, tak je v kyberprostoru pomlouvána, označována za sraba apod.
- **Rozesílání zákeřných kódů** – jedná se o zasílání virů, nabourávání do cizího systému, resp. počítačů, a dalším druhem jsou tzv. špehovací programy – spyware. Dalším poměrně novým nebezpečím je tzv. ransomware, kdy na počítači oběti se pomocí zákeřného kódu zašifrují data a tedy jsou pro uživatele nedostupná. Po zaplacení poplatku jsou data obvykle obnovena, avšak k tomu nemusí docházet pokaždé.
- **Outing** – rozhlašování nepravdivých informací o oběti, např. o její sexuální orientaci. Oběť se těžko brání pomluvám. V kyberprostoru se tyto pomluvy šíří velmi rychle a intenzivně, než by bylo ve skutečném světě, tedy offline.
- **Zasílání pornografických nebo jinak obtěžujících emailů a zpráv** – útočníci své oběti zapisují do hromadných seznamů a pak jim chodí tisíce nevyžádaných zpráv.
- **Happy-slapping** – oběť, která je fyzicky napadána, je natáčena bez jejího vědomí na video, které je pak v kyberprostoru zveřejněno. Také bývají natáčena ponižující videa jako např. jak se jedinec svléká na toaletě a vykonává svou potřebu. Tato jednání pak většinou bývají spojena právě s internetovým hlasováním, které je popsáno výše.
- **Kybergrooming** - takto je nazývána jeden z nejnebezpečnějších druhů kyberútoků, kdy oběť je kyberagresorem postupně ovlivňována a připravována na schůzku v reálném světě, kdy cílem je oběť pohlavně zneužít. Nejčastějšími oběťmi kybergroomingu jsou děvčata mezi 9 – 14 rokem, která se svěčují s tím, že je nikdo nechápe, že jsou zneužívány svým okolím, jsou nedoceněna, a nebo se jen nudí. Útočníky pak ve většině případů jsou dospělí lidé, kteří vytvářejí v dětech pocit porozumění s tím, že jsou jediní, kdo jim věří a uznává, dokáží vyvolat pocit lásky. Tím docílí, že oběť se chce s útočníkem setkat v reálném světě. Komunikace mezi nimi probíhá i několik měsíců, pokud agresor nedocílí

setkání, začíná se chovat agresivně, vytváří nátlak na oběť např. tím, že vyvěsí její nahou fotku či video na facebooku, apod. Tyto fotografie či videa přes web kameru většinou groomer získal od oběti již dříve pod záminkou, že ji miluje, že vztah bude pokračovat i v reálném světě a ať mu pošle nahé fotografie, či provozují kybersex přes web kameru.

Abychom se mohli účinně bránit kyberšikaně a vypracovat preventivní programy, je třeba pochopit nejen prostředí, ve kterém k ní dochází, ale také proč k ní dochází, co v ní agresor hledá, jaký je jeho motiv. Nejčastěji se agresorem stávají žáci např., kteří jsou méně úspěšní, avšak touží po sebeprosazení, či jsou bezohlední, necitliví, pocházejí z výchovně nebo emocionálně chudého prostředí rodiny nebo naopak z rodin, kdy k dítěti rodiče vzhlížení a dítě prakticky může cokoliv. Také se agresory stávají jedinci, kteří mají zkušenost v roli oběti šikany nebo naopak mají potřebu se předvádět, mít navrch, jsou fyzicky zdatní, nadprůměrně inteligentní. Lze je také vymezit podle typu chování, a to na pomstychtivé andílky, kteří se agresory necítí, nevnímají se tak, berou spravedlnost do svých rukou, jsou naštvaní na oběť, protože udělala něco, co se jim nelíbí, a oni se chtějí pomstít. Dalším typem je agresor, který chce moc, dává najevo svoji autoritu a požaduje, aby ostatní dělali to, co po nich chce. Tento typ agresora potřebuje publikum, takže se svým chováním chlubí i na sociálních sítích a tím chce vyvolat reakci. Častým typem agresora kyberšikany jsou tzv. „sprostý holky“. Jedná se o skupinu dívek, které jsou znuděné a vyhledávají zábavu tím, že ubližují plánovitě oběti, která je předem vytipovaná, většinou jsou to děvčata podle agresorek na „nižší úrovni“. Za to neúmyslný kyberagresor ani neví, že by mohl agresorem být, neuvědomuje si, že svým chováním může někomu ublížit, vše je pro něj legrace. Rád se vydává za někoho jiného, je online drsňákem, který může nenávistně odpovídat na zprávy, ale také může mít vtipy, které mohou zraňovat někoho jiného.

Lze shrnout, že možnými příčinami šikany i kyberšikany, jsou jednání, která se překrývají jak v běžné šikaně, tak i v kyberšikaně. Nejčastějšími důvody pro agresi je získání pozornosti druhých, cítit se lépe, prosadit se, zasednout si na někoho, kdo je jiný než ostatní, chtějí se bavit či bavit ostatní.⁴⁶ U kyberšikany navíc je touha či možnost být někým jiným, vydávat se za někoho jiného. Z toho lze vyvodit, že možné příčiny vzniku

---

⁴⁶ ČERNÁ, A. a kolektiv. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha, 2013, s. 32.

kyberšikany vychází i z možných příčin vzniku tradiční šikany, proto by i prevence a ochrana oběti měla vycházet z poznatků o tradiční šikaně, tedy z tzv. offline světa.

3 LEGISLATIVA

I přes vysokou závažnost některých jednání, která lze považovat za kyberšikanu, není samotný pojem „kyberšikana“ či obecnější „šikana“ zahrnuta mezi skutkové podstaty trestných činů vyjmenovaných v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v aktuálním znění, (dále jen „trestní zákoník“), což je na druhou stranu celkem pochopitelné, když nelze hovořit o jednom typu jednání, jak dokládá výčet některých přímých útoků agresora považovaných za kyberšikanu. Použití trestní represe je na místě, až pokud nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiných právních předpisů, jak předpokládá ustanovení § 12 odst. 2 trestního zákoníku, kde je vyjádřena tzv. zásada subsidiarity trestní represe, která vyžaduje pro vznik trestní odpovědnosti agresora určitou míru společenské škodlivosti jeho jednání. Další z podmínek vzniku trestní odpovědnosti je dovršení věku 15 let. Do té doby není pachatel trestně odpovědný, jak je upraveno v § 25 trestního zákoníku. Ten, kdo již dovršil patnáctého roku věku, avšak nepřekročil osmnáctý rok, je v souladu s ustanovením § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, v aktuálním znění (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“) označován za mladistvého, který se případně v souladu s § 6 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže dopustí tzv. provinění (nikoliv trestného činu). Jak naznačuje samotné pojmenování zákona o soudnictví ve věcech mládeže, v případě trestního řízení s mladistvým se uplatní speciální úprava s některými speciálními pravidly, která mají přednost před obecnými předpisy, kterými jsou ve vztahu k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže trestní zákoník a trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb.). V případě mladistvých je kladen velký důraz na výchovnou funkci opatření, která jsou ukládána v reakci na spáchané provinění, hovoří se o tzv. restorativní justici. Mladistvým nejsou ukládány tresty, ale opatření, která se dělí do tří skupin podle účelu, který přednostně sledují – výchovná, ochranná a trestní. I uložení trestních opatření má v souladu s § 24 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže „*napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého; výkonem trestního opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost.*“⁴⁷ Mladistvým lze ukládat vesměs obdobná trestní opatření jako tresty dospělým s tím hlavním rozdílem, že horní hranice sazby nesmí převyšovat polovinu horní hranice, se kterou počítá trestní zákoník pro dospělého pachatele.

---

⁴⁷ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, s. 4036.

V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže jsou v hlavě III upravena řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, které nejsou v souladu s § 89 odst. 1 tohoto zákona trestně odpovědné a dopouští se tzv. „činu jinak trestného“. I tyto činy může projednat soud, zpravidla k návrhu státního zastupitelství, nicméně subsidiárně se použijí předpisy občanského (a nikoliv trestního) procesního práva. Spíše je však patrná tendence projednat takové činy jinými institucemi jako je škola, orgán sociálně právní ochrany dětí a přijmout odpovídající stanovisko v rámci tzv. případových konferencí. Rozhodujícím kritériem je míra závažnosti činu jinak trestného.

Jak již bylo uvedeno, samotná kyberšikana není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu řady trestných činů vyjmenovaných v trestním zákoníku. Není smyslem této práce vyjmenovat všechna tato kvalifikovaná jednání, nicméně mezi ta nejčastější lze zařadit přečin nebezpečné pronásledování dle § 354 trestního zákoníku (tzv. stalking), kterého se může dopustit ten, kdo jinému dlouhodobě vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou nebo osobám jemu blízkých, či se jej dlouhodobě opakovaně pokouší kontaktovat všemi dostupnými prostředky. U oběti pak takové jednání musí vzbuzovat důvodnou obavu o život nebo zdraví své či svých blízkých. Podobným jednáním je přečin nebezpečné vyhrožování dle § 353 trestního zákoníku, které je zaměřené na výhrůžky usmrcením, těžkým ublížením na zdraví či jinou těžkou újmou s tím, že tyto výhrůžky musí být způsobilé vzbudit důvodnou obavu z jejich realizace. Dalším typickým jednáním je přečin porušení tajemství dopravovaných zpráv dle § 182 trestního zákoníku, kdy postačí pouze samotné porušení tajemství např. odesílaného e-mailu, aniž by bylo třeba zveřejnění obsahu. V případě přečinu porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí dle § 183 trestního zákoníku je již vymezeno, co lze považovat za „porušení tajemství“, a to jeho zveřejnění, zpřístupnění třetí osobě či použití jiným způsobem, např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti. Nelze opomenout ani přečin pomluvy dle § 184 trestního zákoníku, jehož základem je sdělení nepravdivého údaje, který je způsobilý způsobit oběti vážnou újmu v různých podobách jako poškození dobrého jména ve škole nebo narušení rodinných vztahů apod. Takového trestného činu se může pachatel dopustit např. vytvoření webových stránek zesměšňujících oběť. V krajním případě, pokud se okolí (škola, rodina, vrstevníci) o utrpení oběti v podobě kyberšikany nedozví, nebo ji přílehlavým způsobem neřeší, může se pachatel dopustit trestného činu účast na sebevraždě dle § 144 trestního zákoníku, a to za situace, kdy oběť shledá, že je pro ni

sebevražda jediným řešením. Případně může pachatel výslovně oběť k sebevraždě nabádat či jí s přípravou pomáhat.

Problematicke kyberšikany ve světle zákonné úpravy bylo doposud věnováno pouze z pohledu vztahu mezi pachatelem a obětí. S ohledem na zaměření této práce a ohraničení tématu je významnou proměnnou navíc škola, která hraje v období staršího školního věku nezastupitelnou roli. Škola je v souladu s ustanovením § 29 odst. 1 a 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen „školský zákon“) povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu vzdělávání a s ním přímo souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro zdravý vývoj žáků a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů, mezi které lze nepochybně kyberšikanu zařadit. Dosud je hovořeno o prevenci, které se budeme věnovat i v následující kapitole. Pokud se ve škole šikana či jiný obdobný jev vyskytne, nastupuje odpovědnost nejen školy, ale i každého pedagogického pracovníka, kterému bude případ šikanování znám a nepřijme žádné opatření. Takový pracovník se vystavuje riziku trestního postihu pro nepřekažení trestného činu dle § 367 trestního zákoníku za situace, že se hodnověrně dozví o přípravě takového jednání a nepřekazí jej, případně neoznámí trestného činu dle § 368 trestního zákoníku, pokud se hodnověrným způsobem dozví, že se takového jednání již někdo dopustil a tuto skutečnost příslušným institucím neoznámí. V úvahu přicházejí i další trestné činy jako nadřování dle § 366 trestního zákoníku, kterého by se mohl pedagogický pracovník dopustit, pokud by úmyslně pachateli kyberšikany pomáhal vyhnout se trestnímu stíhání nebo uložení a výkonu trestu či ochranného opatření. Schvalování trestného činu dle § 365 trestního zákoníku příliš časté nebude, neboť by bylo třeba, aby pedagogický pracovník veřejně schvaloval takové jednání pachatele kyberšikany, které by dosáhlo intenzity zločinu, tedy úmyslného trestného činu, u něžž trestní zákoník počítá s trestem odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 5 let. Takové kvalifikace však jednání v rámci kyberšikany dosáhne pouze výjimečně. Stejně tak lze v krajním případě hovořit v souvislosti s pedagogickým pracovníkem o přečinu podněcování k trestnému činu dle § 364 trestního zákoníku, kterého by se dopustil v případě, že by veřejně nabádal ke kyberšikaně.

4 PREVENCE

Školní šikana či kyberšikana jsou negativními jevy ve společnosti, proti kterým je zapotřebí bojovat a hovořit o nich. Nejvíce jsou ohroženy právě děti ve školách, zejména pak žáci staršího školního věku, jak je specifikováno výše. Je zapotřebí o těchto negativních jevech neustále s dětmi i se širokou veřejností hovořit, je velmi důležitá prevence, aby si děti uvědomovaly, jaké chování je již nebezpečné, co vše je může ohrožovat, negativně ovlivňovat. Společnost je si toho vědoma, a proto v rámci sociální prevence, která je zaměřena na sociální kriminogenní faktory jako je šikana, kyberšikana, působí na možné pachatele již ve školním prostředí. Je zapotřebí na děti působit ve školách, kde se mohou právě s šikanou setkávat.

Jak již bylo uvedeno, jednání, která jsou považována za šikana či kyberšikanu, naplňují skutkové podstaty mnoha trestných činů. Je zapotřebí se věnovat této kriminalitě a zabránit jí. Existuje řada preventivních opatření ke snížení kriminality mládeže, ke snížení rizikových faktorů, které ovlivňují děti v jejich životě. Tyto programy se zaměřují na rodiny s dětmi, na školu a mimoškolní činnost. Zároveň společnost se orientuje v prevenci přímo na oběť pomocí různých poradenských činností, osvětou. Je zapotřebí, aby žáci staršího školního věku, kteří tráví mnoho svého času právě ve školním prostředí, věděli, co je šikana, kyberšikana, jak se vůči ní bránit, jak se zachovat, kde mohou hledat pomoc, jak pomoci oběti apod.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy rozšířilo a zpřesnilo opatření k řešení šikany a kyberšikany ve školách a aktualizovalo Metodický pokyn k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (dále jen Metodický pokyn), na základě kterého má škola možnost přizpůsobit své pokyny a své programy prevence. V Metodickém pokynu⁴⁸ se uvádí, že škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany. Je důležité, aby škola tyto hodnoty hájila a prosazovala, diskutovala o nich s dětmi, rodiči. Je důležité, aby se na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany podílela celá škola. Škola si na základě tohoto pokynu vytváří své minimální preventivní programy, které jsou již konkrétní a představují různá školení jak pro děti, tak i rodiče, prezentují konkrétní návody, jak řešit danou situaci apod.

---

⁴⁸ *Metodické dokumenty* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2016 [cit. 2017-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/file/38988/>>.

Škola je odpovědná v souladu se zákonnými ustanoveními školského zákona a je zároveň povinná zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Školy proto vytvářejí rámcové vzdělávací programy, programy prevence rizikového chování žáků, školní programy proti šikaně.

Školy se věnují, jak primární prevenci, tak i sekundární prevenci. Primární prevence především zahrnuje výchovné, vzdělávací, volnočasové, poradenské aktivity. Škola se zaměřuje nejen na děti, ale i na rodiče. V sekundární prevenci se školy již zaměřují výhradně na určité skupiny dětí, a to jak na potencionální pachatele, na potencionální oběti, ale i na situace, které mohou mít za následek riziková jednání, která mohou vykazovat znaky přestupku či trestného činu.

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělání⁴⁹ jsou průřezová témata, která jsou nedílnou a velmi významnou součástí základního vzdělání, neboť se věnují problémům současného světa. Průřezová témata obsahují silný výchovný aspekt a napomáhají rozvíjet osobnost žáka, jeho postoje, hodnoty. Žáci získávají možnost utvářet si ucelený pohled na danou situaci, ale je vždy vyučujícími respektovány individuální možnosti jednotlivých žáků. Tematické okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují jejich propojení a tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání. Mezi průřezová témata je zahrnován i současný problém jako je šikana či kyberšikana. Tato témata, která jsou nedílnou součástí i prevence proti šikaně a kyberšikaně, lze zařadit hned do několika předmětů, jako jsou např. Informační a komunikační technologie, Člověk a společnost, Člověk a zdraví.

V oblasti ICT žáci mají možnost získat základní dovednosti v ovládání výpočetní techniky a moderních softwarových programů, orientovat se ve světě informací, pracovat s nimi a využívat je nejen při dalším vzdělávání ale i v praktickém životě. V tomto předmětu se také děti seznamují s etickým přístupem, jak pracovat s nevhodným obsahem, který se vyskytuje na internetu či v jiných médiích.

---

⁴⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha : Národní ústav pro vzdělávání, 2017 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf>.

V předmětu Člověk a společnost⁵⁰ je v oblasti vzdělání zahrnuta prevence rasistických, xenofobních a extremistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, k rovnosti mužů a žen a výchova k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot. Tato vzdělávací oblast přispívá k osvojení pravidel chování při běžných i rizikových situacích a při mimořádných událostech. Dále utváří vědomí vlastní identity a identity druhých lidí, k rozvíjení realistického sebepoznávání a sebehodnocení, k akceptování vlastní osobnosti i osobnosti druhých lidí. Děti si při vzdělávání v tomto předmětu utváří vědomí vlastní identity a identity druhých lidí, rozvíjí realistické sebepoznávání a sebehodnocení, utváří pozitivní vztahy k opačnému pohlaví v prostředí školy i mimo školu. Dále jsou žáci schopni po absolvování tohoto vyučovacího předmětu rozpoznat názory a postoje ohrožující lidskou důstojnost nebo odporující základním principům demokratického soužití, jsou schopni zvyšovat odolnost vůči myšlenkové manipulaci, dokáží prostřednictvím vhodných argumentů komunikovat a vyjadřovat vlastní myšlenky, city, názory a postoje, ale také je dokáží obhájit.

Školy také mohou využít preventivních programů proti šikaně a kyberšikaně ve výuce předmětu Člověk a zdraví,⁵¹ neboť zdraví jedince je chápáno jako vyvážený stav tělesné, duševní a sociální pohody. Zdraví člověka je ovlivňováno mnoha faktory, jako jsou styl života, kvalita mezilidských vztahů, kvalita životního prostředí, bezpečí člověka apod. Cílem vzdělání v tomto předmětu je poznání sebe sama jako živé bytosti, je třeba, aby děti pochopily hodnotu zdraví a tím spojené problémy s nemocí či rizika, která ohrožují zdraví v různých situacích. Dále je potřeba, aby děti pochopily hodnotu zdraví, jeho ochranu i hloubku problémů spojených s nemocí či jiným poškozením zdraví. Získávají potřebnou míru své vlastní odpovědnosti vůči sobě samým, ale i vůči ostatním jedincům.

Na základě Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělání, které vydává ministr školství, základní školy si vypracovávají Školní vzdělávací program (dále ŠVP) pro základní vzdělávání, který je přizpůsoben již každé základní škole a jejím podmínkám. Učitelé si vytvářejí podle ŠVP tematické plány na jednotlivé předměty, ve kterých jsou zakomponovány průřezová témata vyplývající z ŠVP.

---

⁵⁰ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha : Národní ústav pro vzdělávání, 2017 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf>.

⁵¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha : Národní ústav pro vzdělávání, 2017 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf>.

Je třeba zdůraznit, že prevencí není jen myšleno předcházení šikanování či kyberšikanování, ale i její řešení.⁵² Jde o vybudování ucelené ochrany žáků před šikanou spolužáků. Každá škola musí sama zvážit, co bude ve strategii k omezení šikany ve škole v jejím případě nejúčinnější.

Jak bylo zmíněno výše, každá škola má svou povinnost preventivně působit na svoje žáky v oblasti šikany. Nejen, že se objevuje v určitých tématech průřezových témat, které vycházejí ze Školního vzdělávacího programu, ale také se problematice věnuje v rámci jednotlivých předmětů, které jsou součástí všeobecného vzdělání žáků. Jelikož je v každé škole sestaven tým odborníků v rámci školního poradenského pracoviště (školní psycholog, školní metodik prevence a výchovný poradce) je důležité, aby na oblast prevence šikany nebylo zapomínáno. To znamená, že žáci se s problematikou šikany a kyberšikany neseznamují jen prostřednictvím průřezových témat či samostatných předmětů, ale také škola zajišťuje různé preventivní programy, které nemusí být zaměřeny pouze na téma šikany, ale také na podvědomí o trestní odpovědnost, semináře na téma sociální sítě či mezilidské vztahy. Pokud by od vyučujícího byla vyslovena obava z šikany či kyberšikany v určité třídě, již to není pouze v kompetenci třídního učitele, ale práce školního poradenského pracoviště, kde by měl výchovný poradce a školní metodik prevence spolupracovat a pomocí určitých kroků zjistit, zda zde šikana opravdu je či nikoliv. Pokud by klima v dané třídě bylo natolik špatné a byla by zde již šikana rozvinuta je na místě pozvat si odborníky i z jiných pracovišť jako středisko výchovné péče, pedagogicko-psychologické poradny či speciálně pedagogického centra.

---

⁵² KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha, 2001 s. 197.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 Rozbor školního vzdělávacího programu

V první oblasti praktické části je rozebráno konkrétní preventivní působení na Základní škole, Příbram II, Jiráskovy sady 273, která má Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání – moje škola⁵³ a Minimální preventivní program zaměřený na prevenci a řešení rizikových projevů chování pro školní rok 2016/2017⁵⁴ volně přístupný na webových stránkách školy.

Při rozhovoru se školní metodičkou prevence, paní Mgr. Hanou Machutovou, která má ukončené dvouleté specializační studium pro školní metodiky prevence pod záštitou společnosti Magdaléna a MŠMT, mi sdělila, že hlavním cílem kromě vzdělání po zahájení základního vzdělávání je rozvíjet u žáků sociální a osobnostní dovednosti, a to pomocí ŠVP a Minimálního preventivního programu. Působení na mladou generaci musí mít charakter preventivní a zároveň výchovně vzdělávací. Vzhledem ke stále rostoucí celospolečenské závažnosti závislosti a rizikového chování se stále důsledněji věnují řešení jakýchkoliv projevů rizikového chování mezi školními dětmi a využívají všech forem a nástrojů prevence. Jakýkoliv náznak chování žáků v prostorách školy, které signalizuje spojitost se šikanou, s nevhodným chováním ke spolužákům, ničením školního majetku a s náznaky společensky nežádoucího chování všeobecně se ihned řeší ve spolupráci se zákonnými zástupci žáků.

Je třeba s dětmi o veškerých projevech rizikového chování hovořit, a proto Minimální preventivní program Základní školy, Příbram II, Jiráskovy sady, je založen na vlastní aktivitě žáků, zapojuje se celý pedagogický sbor. Pokud se zaměřujeme na žáky 8. a 9. tříd, tedy na žáky staršího školního věku, tak preventivní program realizujeme výrazně aktivní formou. Osvědčenými metodami jsou např. diskuse, hraní rolí, rozhovor, kreslení, komunikativní kruh. Velká část preventivních aktivit probíhá celoročně v různých předmětech. V osmém ročníku v předmětu „Výchova k občanství a ke zdraví“ v kapitole „Člověk a citový život“ se žáci učí zvládat náročné životní situace, ukazují si modely chování v krizových situacích jako je šikanování, týrání, sexuální zneužívání atd.

---

⁵³ *Školní vzdělávací program* [online]. Příbram : Základní škola Jiráskovy sady, 2016 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.zsjs.cz/www/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program>>.

⁵⁴ *Školní vzdělávací program* [online]. Příbram : Základní škola Jiráskovy sady, 2016 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.zsjs.cz/www/dokumenty/program-prevence-rizikoveho-chovani-zaku-a-dlouhodobá-strategie/>>.

Uvádí si příklady kladných a záporných projevů chování a jednání v mezilidských vztazích. Také diskutují problematiku sociálně právní ochrany dětí, jejich zneužívání a schopnost vyhledání odborné pomoci. Dalším tematickým celkem je Osobní bezpečí, kde se žáci učí posoudit nebezpečí případné agrese pro osobní bezpečí, učí se navrhovat různé formy preventivních opatření proti úrazům a násilí a zároveň poznává své možnosti v přispívání k prevenci násilí. Vzhledem k tomu, že se zvyšuje podíl kyberšikany na školách, rozvíjí se u žáků v tomto tematickém celku zodpovědnost za svou vlastní bezpečnost hlavně při aktivitách v kyberprostoru. V devátém ročníku pak v rámci tohoto předmětu probírají otázku právní výchovy v rámci kapitoly „Člověk a právo“. Žáci se seznamují s činnostmi orgánů činných v trestním řízení a orgánů, které mají za úkol právní ochranu občanů. Dále se seznamují a diskutují o lidských právech, o právní odpovědnosti. Orientují se v trestně právní problematice. Velmi výchovně a preventivně působí návštěvy hlavních líčení u Okresního soudu v Příbrami, kde poté s nimi soudci diskutují a zodpovídají dotazy žáků. V deváté třídě se děti také učí prosazovat své názory, obhájit je a také by měli být již schopni nepodléhat vlivu vrstevníků a odmítat jakékoliv formy násilí, především si uvědomovat jaké jednání je trestné, a proto hrají různé hry, a to např. „Chráníme své tělo a svůj prostor“ a „Špatná a dobrá tajemství“.

Nejblíže žákům ve škole má jejich třídní učitel, který umožňuje žákům vyjádřit své pocity, svěřit se s problémy, získává důvěru žáků. Zároveň pomáhá utvářet pozitivní vztahy ve třídě. Tím je schopen pružněji reagovat na možné vzniklé problémy ve třídě. Pokud se problémy ve třídě vyskytnou, na jejich řešení se také podílí výchovný poradce a metodik prevence. Ti se stávají prostředníky pro žáky, rodiče i učitele. Pomáhají třídnímu učiteli a dalším pedagogům při řešení otázek vývoje a výchovy žáků. Metodicky vedou třídní učitele k včasnému vyhledávání dětí, u kterých se projevují příznaků různých problémů, zabezpečují komplexní odborné vyšetření a spolupracují např. se Střediskem výchovné péče, s Pedagogicko-psychologickou poradnou, s Orgánem sociálně právní ochrany dětí.

Ve školní budově je umístěna schránka důvěry, kam žáci mohou vhazovat připomínky, ale také dotazy a mohou požádat o pomoc. Paní Mgr. Hana Machutová při rozhovoru uvedla, že právě díky schránce důvěry byla odhalena počáteční šikana v jedné třídě, která byla řešena v rámci školy a se zákonnými zástupci. Jak řešit šikanu a jak ji preventivně předcházet je pak uvedeno v příloze Minimálního preventivního programu, kde je přesně popsán postup při oznámení šikany viz Příloha č. 1.

Metodik prevence má také za úkol koordinovat tvorbu minimálního preventivního programu a zároveň kontroluje realizaci tohoto programu. Jeho další činností je koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování, koordinuje spolupráci školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevenci rizikového chování viz Příloha č. 2.

5.2 Vyhodnocení dotazníku

Ve spolupráci se Základní školou, Příbram II, Jiráskovy sady, lze pomocí dotazníků, které vyplňovali žáci osmého a devátého ročníku této školy, shrnout, jak problematiku šikany a kyberšikany vnímají tito žáci, jaké mají hodnoty a postoje k této problematice.

Dotazníků viz Příloha č. 4, bylo do školy dodáno celkem 100 kusů, vrácených a vyplněných bylo 88 dotazníků. Vyplňovali je žáci 8. a 9. ročníku základní školy. Dotazník obsahuje celkem jedenáct otázek, z toho některé jsou otázky otevřené, kdy se žáci mohou k problematice blíže vyjádřit, další otázky jsou uzavřené, s tím, že pokud by si vybrali jinou odpověď než tu z nabízených, mají taktéž možnost se vyjádřit blíže. Poslední druhy otázek jsou zaměřeny na ohodnocení otázek pomocí číselné škály. Jednotlivé odpovědi jsou přehledně zpracovány nejen do tabulek, ale také pro lepší názorné zpracování i graficky.

První část dotazníku byla zaměřena na obecné otázky, které se týkaly osobních údajů žáků, kteří vyplňovali dotazník, tzn., věk, ročník a pohlaví respondenta. Z daných odpovědí vyplynulo, že z celkového počtu 88 respondentů, bylo zastoupeno 45 chlapců (51,14%) a 43 dívek (48,86%).

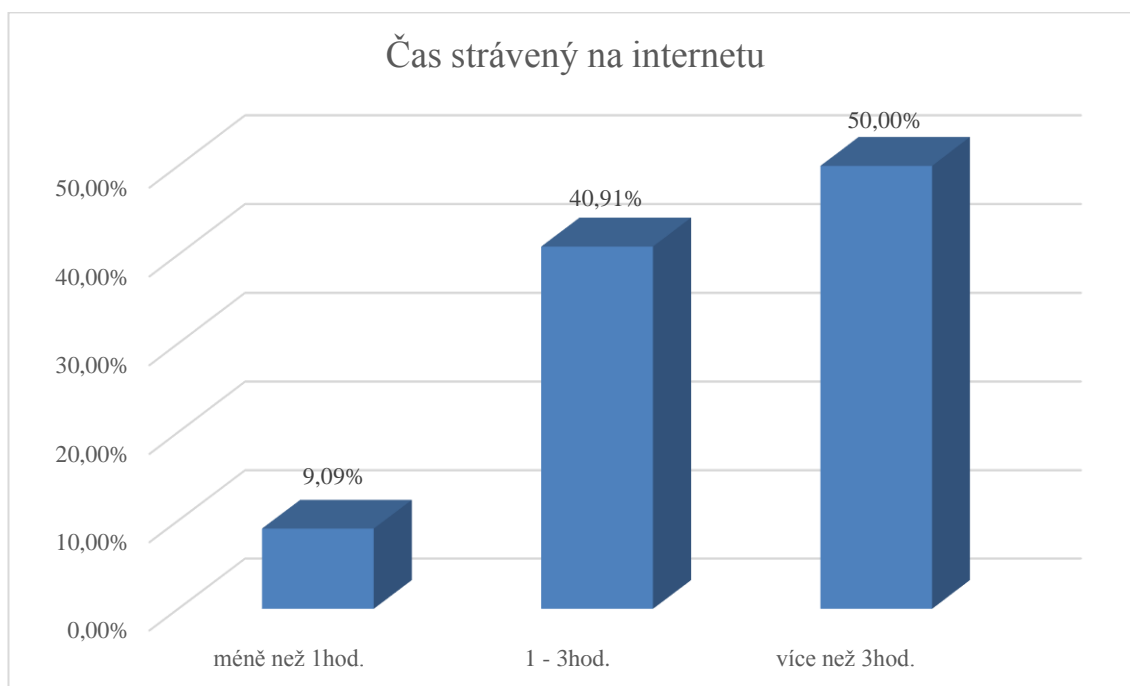
První otázka byla zaměřena na délku stráveného času na internetu. V dnešní době se netýká trávení volného času pouze na počítači, ale taktéž na mobilu či tabletu. Proto bylo žákům vysvětleno, že by zde měli zahrnout celou dobu trávení času na internetu prostřednictvím různých médií.

Tabulka č. 1 - Čas strávený na internetu⁵⁵

	méně než 1hod.	1 - 3hod.	více než 3hod.	celkem
počet	8	36	44	88
podíl	9,09%	40,91%	50,00%	100,00%

Graf č. 1 - Čas strávený na internetu⁵⁶

50% respondentů odpovědělo, že tráví na internetu více než 3 hodiny denně. Naopak pouze 8 respondentů (9,09%) odpovědělo, že tráví na internetu méně než 1 hodinu. Z grafického znázornění vyplývá, že 50 % dotazovaných tváří na internetu více jak 3 hodiny denně, což jistě není překvapivým faktem. Co je však zajímavé, tak pouze 8 z dotazovaných respondentů tráví na internetu méně času jak 1 hodinu. Zde by bylo zajímavé zhodnotit, jakým činnostem se zrovna tito žáci věnují ve svém volném čase.

Druhá otázka byla zaměřena na typy komunikace. Prostřednictvím otázky měli žáci vybrat jednu či více možností, díky kterým komunikují s vrstevníky na internetu.

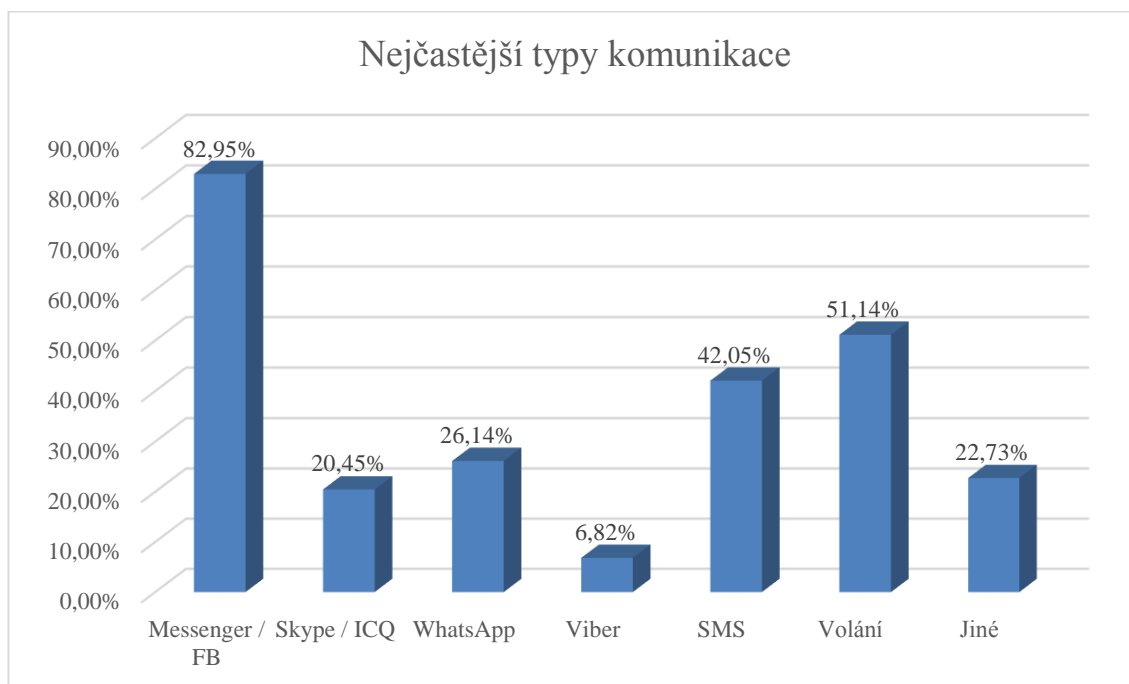
⁵⁵ Vlastní zdroj

⁵⁶ Vlastní zdroj

Tabulka č. 2 - Nejčastější typy komunikace⁵⁷

	Messenger / FB	Skype / ICQ	WhatsApp	Viber	SMS	Volání	Jiné
počet	73	18	23	6	37	45	20
podíl	82,95%	20,45%	26,14%	6,82%	42,05%	51,14%	22,73%

Graf č. 2 - Nejčastější typy komunikace⁵⁸

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že nejčastěji žáci staršího školního věku využívají „Messenger“ a to necelých 83 % dotazovaných. Tato odpověď není až tak překvapivá, protože právě Facebook a jeho aplikace Messenger je v současné době nejoblíbenější sociální sítí nejen u této vrstevnické skupiny. Dále žáci staršího školního věku hojně využívají SMS zpráv a telefonování. Nejčastější odpovědí v odpovědi jiné se objevoval buď Snapchat, který bývá v poslední době velmi oblíben, či Instagram, kde respondenti nejčastěji sdílí své fotografie.

Třetí otázka byla zaměřena na to, které činnosti respondenti prostřednictvím sociálních sítí nejraději využívají.

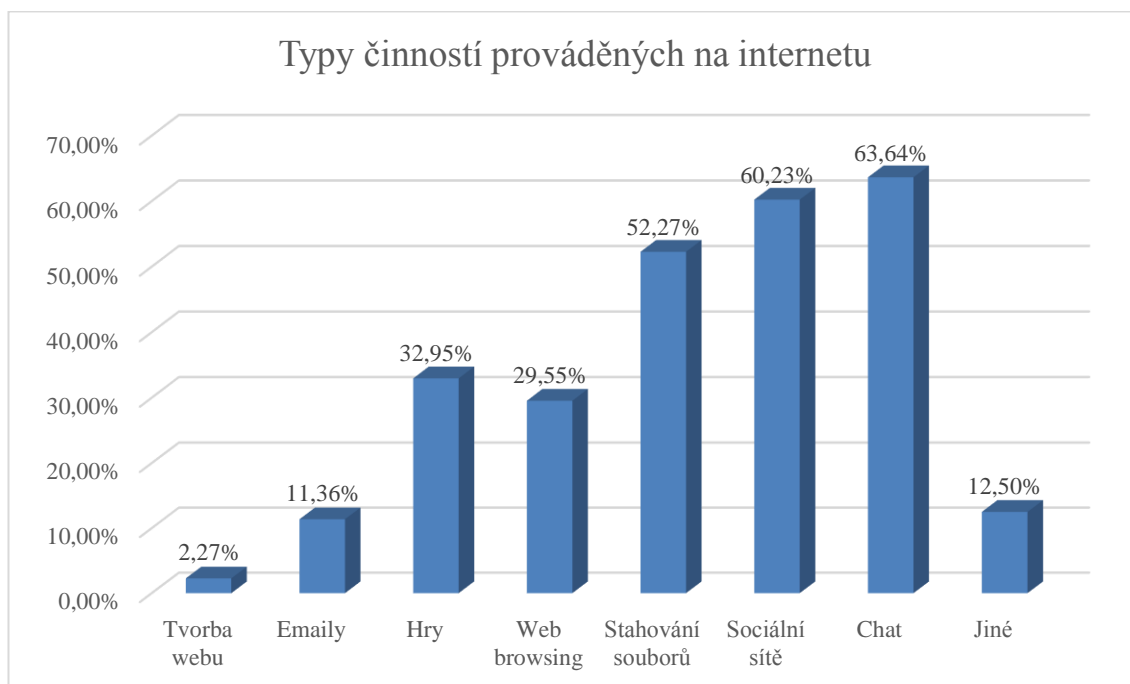
⁵⁷ Vlastní zdroj

⁵⁸ Vlastní zdroj

Tabulka č. 3 - Typy činností prováděných na internetu⁵⁹

	Tvorba webu	Emaily	Hry	Web browsing	Stahování souborů	Sociální sítě	Chat	Jiné
počet	2	10	29	26	46	53	56	11
podíl	2,27%	11,36%	32,95%	29,55%	52,27%	60,23%	63,64%	12,50%

Graf č. 3 - Typy činností prováděných na internetu⁶⁰

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že 63,64% respondentů používá internet k chatování, dále pak 60,23% používá internet k získávání kontaktů na sociálních sítích, poměrně zarážejícím faktem je, že 52,27% respondentů využívá internet ke stahování videí, hudby nebo obrázků, tzn., že se vlastně dopouštějí nelegální činnosti. Hry na internetu hraje 32,95% respondentů a 29,55% používá internet k vyhledávání různých informací. E-mailové komunikaci se věnuje 11,36% a 2,27% respondentů používá internet ke tvorbě webových stránek a pouhých 12,50% respondentů pak používá internet i k dalším činnostem jako je sledování Youtube nebo ke vzdělávání.

Otázka č. 4 byla zaměřena na místa, na kterých nejčastěji respondenti zveřejňují fotografie. Spousta žáků si neuvědomuje, že jakmile zveřejní fotografii na Facebooku či

⁵⁹ Vlastní zdroj

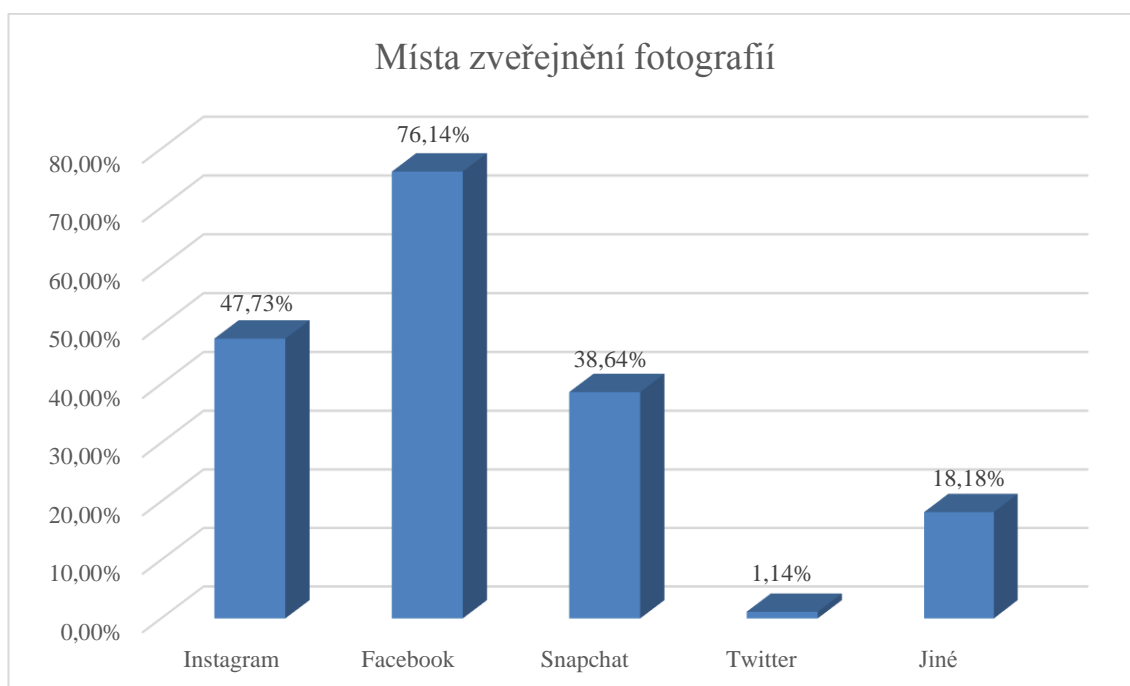
⁶⁰ Vlastní zdroj

jiné sociální sítě ztrácí tím autorské právo na fotografii a toto právo se automaticky stane majetkem dané firmy.

Tabulka č. 4 - Místa zveřejnění fotografie⁶¹

	Instagram	Facebook	Snapchat	Twitter	Jiné
počet	42	67	34	1	16
podíl	47,73%	76,14%	38,64%	1,14%	18,18%

Graf č. 4 - Místa zveřejnění fotografií⁶²

Nejvíce se fotografie zveřejňují na Facebooku, to zodpovědělo 76,14% respondentů. Jako druhé nejčastější místo zveřejnění fotografie je Instagram (47,73%) a na třetím místě Snapchat. Jako „jinou“ odpověď si zvolilo 16 respondentů (18,18%), z toho 14 z nich (což je 15,91% z celkového počtu dotázaných) nezveřejňuje fotografie nikde.

Bohužel v současné době je časté, že se žáci již setkali s nějakým chováním, které mělo prvky šikany. V páté otázce se měli žáci vyjádřit ke zkušenostem, které mají se šikanou a s jakou formou šikany se setkali.

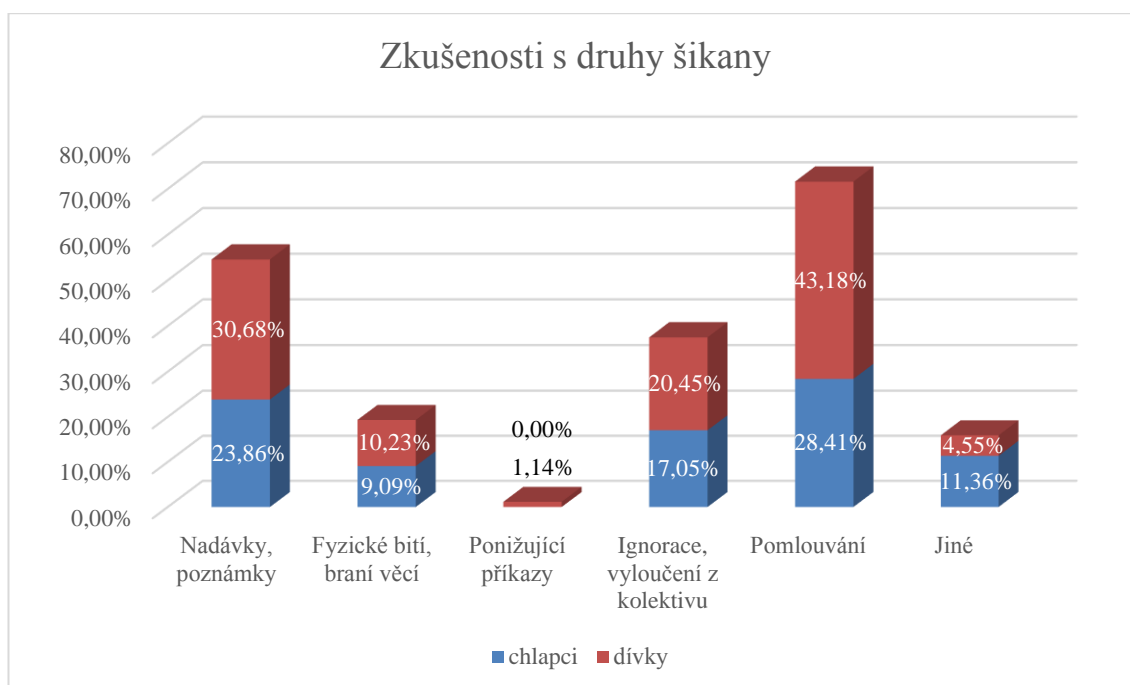
⁶¹ Vlastní zdroj

⁶² Vlastní zdroj

Tabulka č. 5 - Zkušenosti s druhy šikany⁶³

		Nadávky, poznámky	Fyzické bití, braní věcí	Ponižující příkazy	Ignorace, vyloučení z kolektivu	Pomlouvání	Jiné
počet	chlapci	21	8	0	15	25	10
	dívky	27	9	1	18	38	4
	celkem	48	17	1	33	63	14
podíl	chlapci	23,86%	9,09%	0,00%	17,05%	28,41%	11,36%
	dívky	30,68%	10,23%	1,14%	20,45%	43,18%	4,55%
	celkem	54,55%	19,32%	1,14%	37,50%	71,59%	15,91%

Graf č. 5 - Zkušenosti s druhy šikany⁶⁴

Z grafu je zřejmé, že se žáci a to 71,59% respondentů nejčastěji setkali s „pomlouváním“, 54,55% respondentů má zkušenost s „nadávkami a urážlivými poznámkami“, 37,50% má zkušenost s „ignorací a vyloučením z kolektivu“. 19,32% respondentů má zkušenost s fyzickým násilím a braním věcí. Jako „jiné“ jednání respondenti také uvedli v devíti případech (10,23%), že nemají zkušenost s šikanózním jednáním. Zároveň z grafu také vyplývá, že dívky oproti chlapcům mají větší zkušenost s pomluvami, zároveň také s nadávkami a urážlivými poznámkami.

⁶³ Vlastní zdroj

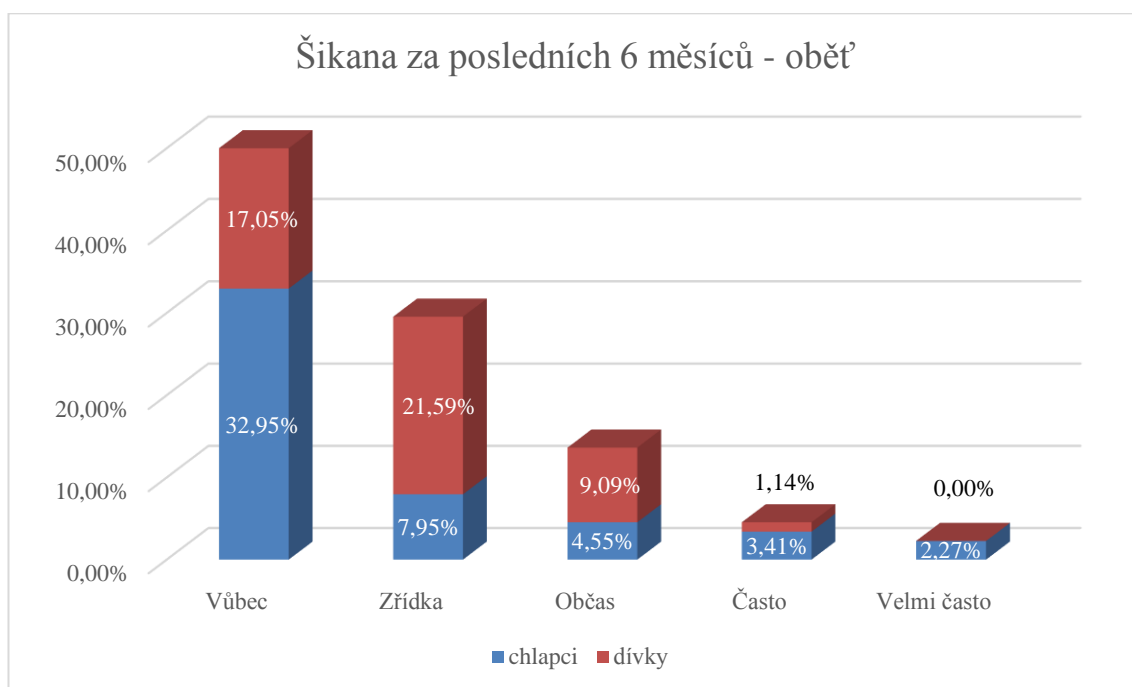
⁶⁴ Vlastní zdroj

V další otázce se respondenti měli vyjádřit k tomu, zda zažili šikanu za posledních 6 měsíců, tzn. zda-li se sami stali obětí šikany.

Tabulka č. 6 - Šikana během posledních 6 měsíců – oběť⁶⁵

		Vůbec	Zřídka	Občas	Často	Velmi často
počet	chlapci	29	7	4	3	2
	dívky	15	19	8	1	0
	celkem	44	26	12	4	2
podíl	chlapci	32,95%	7,95%	4,55%	3,41%	2,27%
	dívky	17,05%	21,59%	9,09%	1,14%	0,00%
	celkem	50,00%	29,55%	13,64%	4,55%	2,27%

Graf č. 6 - Šikana během posledních 6 měsíců – oběť⁶⁶

Přesně polovina respondentů odpověděla, že se za posledních 6 měsíců s šikanou nesetkala, což je velice dobré zjištění, protože je vidět, že školní kolektivy jsou v těchto případech dobře tematicky vedeny. V tomto případě bylo navíc zjištěno, že z 44 respondentů, kteří odpověděli, že se nesetkali s šikanou, je 29 chlapců (32,95%) a pouze

⁶⁵ Vlastní zdroj

⁶⁶ Vlastní zdroj

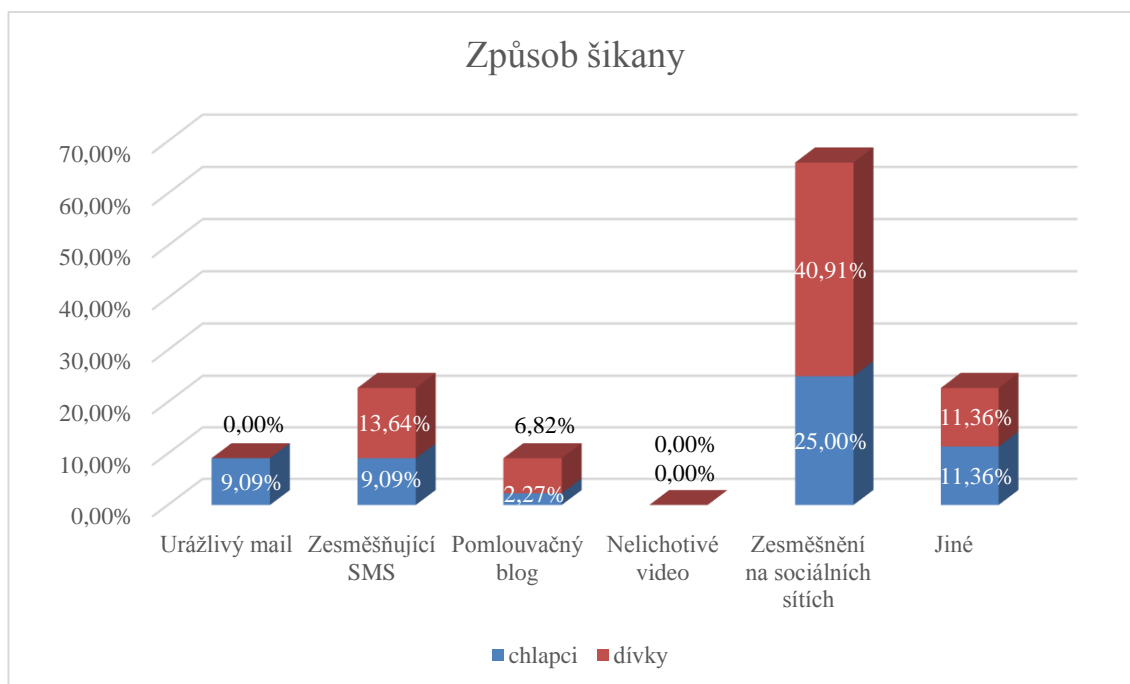
15 dívek (17,05%). Zřídka, což znamená 1x až 3x za posledních 6 měsíců se se šikanou setkala 26 respondentů (29,55% = 19 dívek a 7 chlapců).

Pokud respondenti v předchozí otázce odpověděli, že se setkali se šikanou, tzn., že se stali její obětí, tak jakým způsobem na nich byla šikana realizována.

Tabulka č. 7 - Způsob šikany⁶⁷

		Urážlivý mail	Zesměšňující SMS	Pomlouvačný blog	Nelichotivé video	Zesměšnění na sociálních sítích	Jiné
počet	chlapci	4	4	1	0	11	5
	dívky	0	6	3	0	18	5
	celkem	4	10	4	0	29	10
podíl	chlapci	9,09%	9,09%	2,27%	0,00%	25,00%	11,36%
	dívky	0,00%	13,64%	6,82%	0,00%	40,91%	11,36%
	celkem	9,09%	22,73%	9,09%	0,00%	65,91%	22,73%

Graf č. 7 - Způsob šikany⁶⁸

Z 88 respondentů, jich 44 odpovědělo, že se setkali se šikanou a to ve formě „Zesměšnění na sociálních sítích“ 65,91% z dotčených, 22,73% dotčených respondentů

⁶⁷ Vlastní zdroj

⁶⁸ Vlastní zdroj

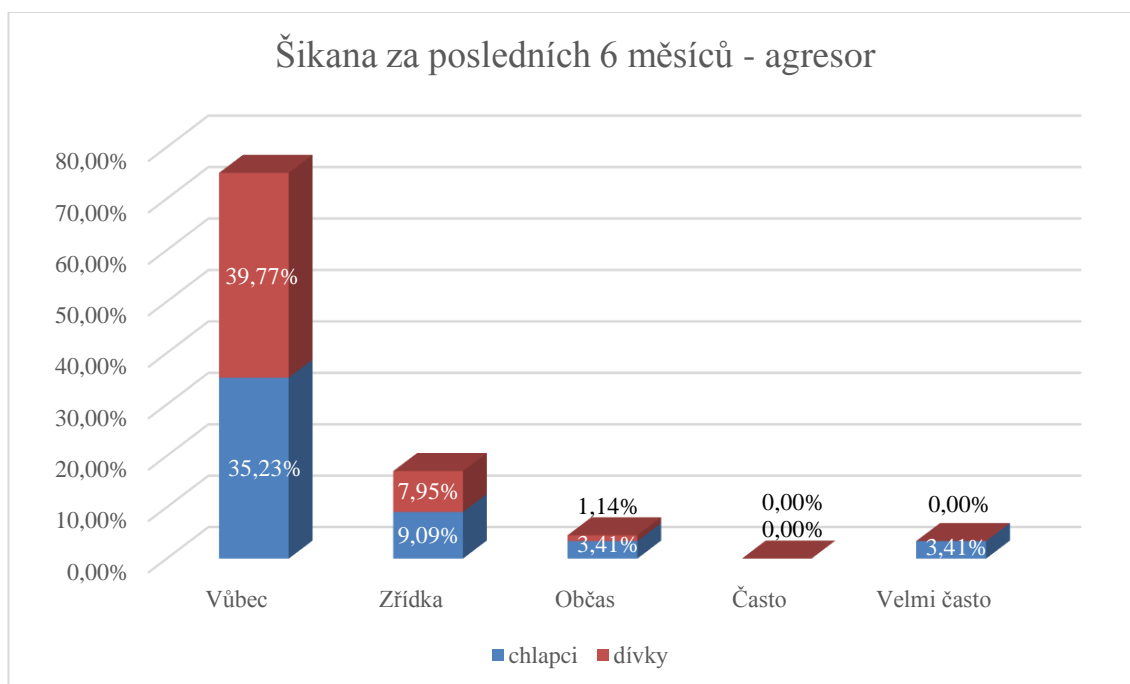
uvedlo „Zesměšňující SMS“, 9,09% uvedlo „Urážlivý email“ a 9,09% z dotčených uvedlo, jako způsob šikany „Pomlouvачný blog“. 10 respondentů (22,73%) uvedlo „jiné znaky“ jako například „ignorace“ nebo „vyloučení z kolektivu“. Opět je zajímavé, že vyšší podíl se zkušeností se zesměšněním na sociálních sítích mají dívky, a to 40,91% (18 dívek), oproti 25% (11) chlapcům.

V následující otázce měli žáci reagovat obráceně a to tak, zda se oni sami stali agresorem a prostřednictvím jaké formy šikany k tomu využívali.

Tabulka č. 8 - Šikana za posledních 6 měsíců – agresor⁶⁹

		Vůbec	Zřídka	Občas	Často	Velmi často
počet	chlapci	31	8	3	0	3
	dívky	35	7	1	0	0
	celkem	66	15	4	0	3
Podíl	chlapci	35,23%	9,09%	3,41%	0,00%	3,41%
	dívky	39,77%	7,95%	1,14%	0,00%	0,00%
	celkem	75,00%	17,05%	4,55%	0,00%	3,41%

Graf č. 8 - Šikana za posledních 6 měsíců – agresor⁷⁰

⁶⁹ Vlastní zdroj

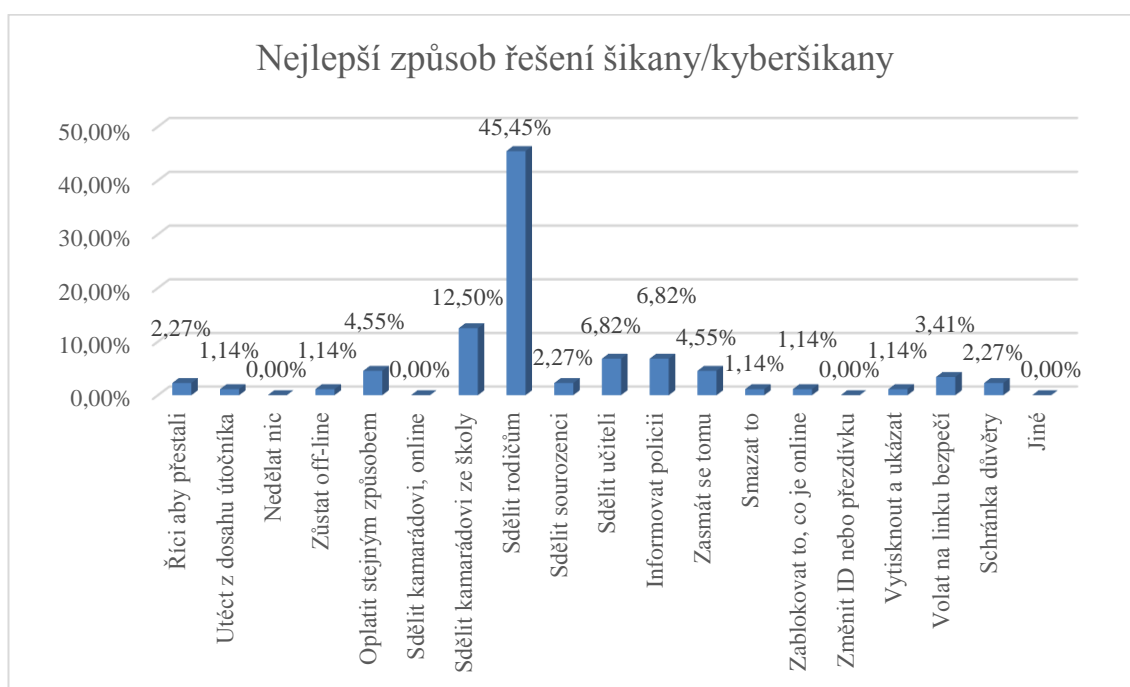
⁷⁰ Vlastní zdroj

73,86% respondentů (65) uvedlo, že za posledních 6 měsíců nebyli v roli agresora, 17,05% respondentů (15) bylo v roli agresora zhruba 1x až 3x za posledních 6 měsíců. 3 respondenti (3,41%) uvedlo, že v roli agresora šikanují velmi často (každý týden).

V deváté otázce se respondenti měli vyjádřit k tomu, jaké by pro ně bylo nejlepší řešení šikany. V této otázce byl požadavek, že si mají vybrat pouze jednu z nabídnutých odpovědí, aby se dalo analyzovat, jaká forma je žákům nejbližší.

Graf č. 9 - Nejlepší způsob řešení šikany/kyberšikany⁷¹

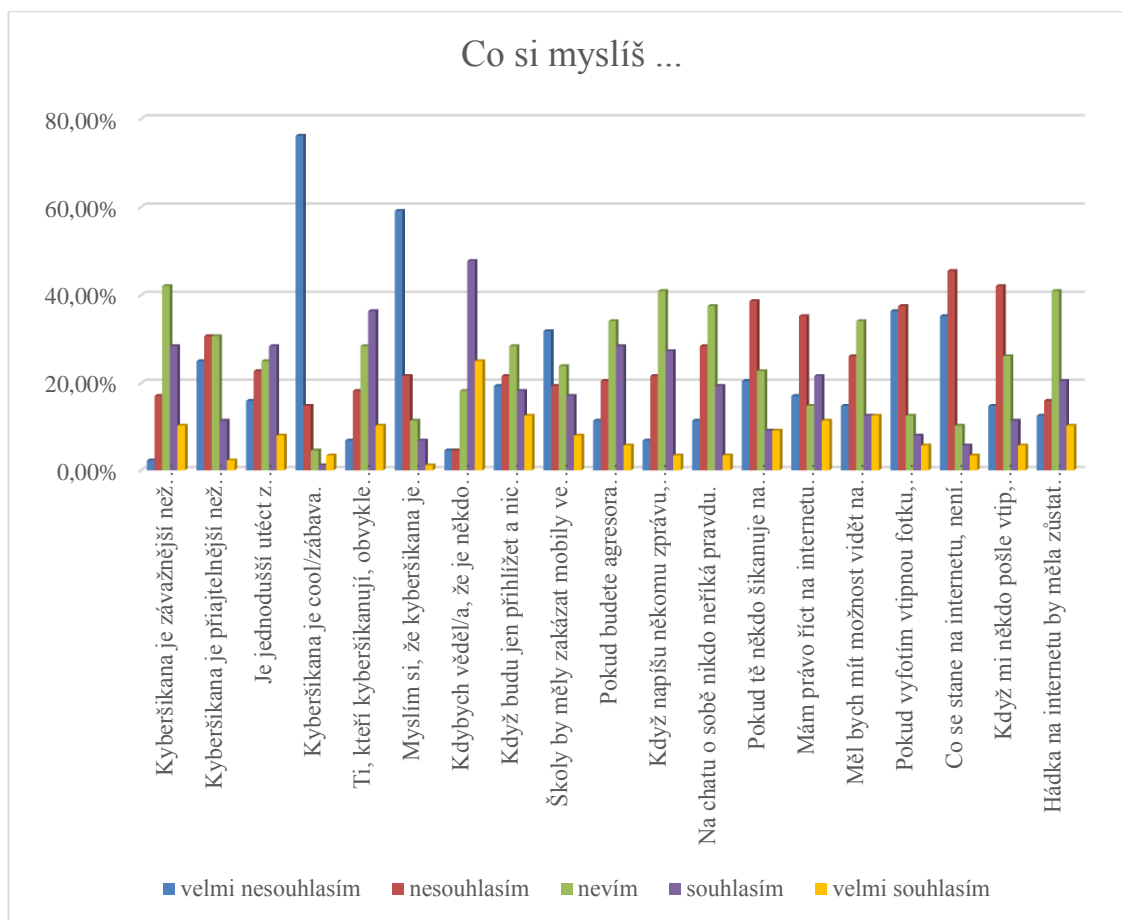

Z výsledků vyplynulo, že téměř všichni 45,45% případů (40 odpovědí) zněla odpověď „Sdělit rodičům“. To je velmi dobrý fakt, protože je v tomto věku je velice důležitá důvěra v rodinu a ve své vlastní rodiče. Jen ti dokáží dítěti nejlépe pomoci. Jako druhá nejčastější odpověď byla „Sdělit kamarádovi ze školy“ a to v 11 případech, což je 12,50% dotázaných.

Předposlední otázka byla zaměřena na jednotlivé objektivní fakty vztahující se k šikaně. Zde bylo definováno 19 podotázek a k nim přiřazeno pět hodnot od 1 do 5, kde 1 znamená „velmi nesouhlasím“ a 5 znamená „velmi souhlasím“. Žáci měli u jednotlivých tvrzení určit, zda s danou větou spíše souhlasí či nesouhlasí. Tabulka s vyhodnocením je uvedena v Příloze č. 3.

⁷¹ Vlastní zdroj

Graf č. 10 - Co si myslíš ...⁷²

Specifické / konkrétní odpovědi:

42,05% dotázaných odpovědělo na otázku "Kyberšikana je závažnější než klasické šikanování ve škole", že neví. Zároveň však s touto větou souhlasilo 38,64% žáků.

55,68% dotázaných nesouhlasilo s větou „Kyberšikana je přijatelnější než klasické šikanování ve škole.“ Z těchto prvních dvou odpovědí je patrné, že téma kyberšikany je pro dospívající závažným tématem a neberou je na lehkou váhu.

38,64% dotázaných žáků nesouhlasilo s větou „Je jednodušší utéct z kyberšikanování než z šikanování odehrávajícího se přímo ve škole.“ Prakticky stejný podíl žáků 36,36% souhlasilo s touto větou. Lze usuzovat, že žáci staršího školního věku nemají takové zkušenosti s tímto fenoménem, že nejsou schopni rozlišit, zda je skutečně složitější bránit se kyberšikaně než klasické šikaně ve škole.

⁷² Vlastní zdroj

90,91% dotázaných odpovědělo na otázku "Kyberšikana je cool/zábava", že nesouhlasí. Současně je to nejvyhraněnější odpověď na položené otázky. Z tohoto je patrné, že žáci si uvědomují závažnost tohoto tématu.

46,59% dotázaných souhlasilo s tvrzením „Ti, kteří kyberšikanují, obvykle šikanují i ve škole.“ Prakticky polovina respondentů se domnívá, že žáci, kteří šikanují ve školách, jsou agresory i v online světě, tedy že šikanu doplňují kyberútoky.

80,68% žáků nesouhlasně odpovědělo na tvrzení „Myslím si, že kyberšikana je zábavná a dokáže rozesmát moje spolužáky.“

72,73% dotázaných je připraveno pomoci spolužákům, přátelům, neboť souhlasně odpovědělo na otázku "Kdybych věděl, že je někdo kyberšikanovaný, pokusil bych se to zastavit."

40,91% dotázaných respondentů nesouhlasilo s tvrzením „Když budu jen přihlížet a nic neudělám, je to jako bych sám někoho šikanoval.“ Právě na tomto tvrzení je patrné, jak si žáci neuvědomují a nebo nechtějí si uvědomovat následky své nečinnosti, své odpovědnosti. Pouze 30,68% respondentů souhlasilo s tímto tvrzením, 28,41% pak nevědělo, jaké stanovisko k tomuto tvrzení zaujmout.

51,14% žáků projevilo nesouhlas s větou „Školy by měly zakázat mobily ve třídách, aby je studenti nemohli používat k šikanování.“ A jen čtvrtina, tedy 25% žáků by mobily ve školách zakázala.

34,09% dotázaných na danou větu „Pokud budete agresora kyberšikany ignorovat, začne se nudit a přestane.“ odpovědělo neví a stejné procento 34,09% žáků souhlasilo s tímto tvrzením. Z těchto odpovědí lze usuzovat, že skutečně žáci staršího školního věku nemají mnoho zkušeností s agresory kyberšikany, a proto se domnívají, že tato reakce agresora by se uskutečnila.

40,91% dotázaných na tvrzení „Když napíšu někomu zprávu, nezraní ho to tak, jako kdybych mu to řekl osobně.“ odpovědělo, že neví. 27,27% respondentů si uvědomuje svou odpovědnost za své chování, tedy za napsanou zraňující větu, neboť souhlasilo s tímto tvrzením.

39,77% dotázaných nesouhlasilo s tvrzením „Na chatu o sobě nikdo neříká pravdu.“ Jaké má zaujmout stanovisko k této větě pak nevědělo 37,50% respondentů.

59,09% žáků nesouhlasilo s tvrzením „Pokud tě někdo šikanuje na internetu, je v pořádku na něj útočit.“ Zde je vidět, že většina dospívajících je si vědoma, že odplata šikany na internetu není řešení.

52,27% respondentů nesouhlasilo s větou „Mám právo říct na internetu cokoli, co chci.“ Z toho lze usuzovat, že si žáci začínají uvědomovat i následky svého chování, kdy by mohli nevhodnou větou někoho zranit či mu ublížit.

40,91% dotázaných opět nesouhlasilo s větou „Měl bych mít možnost vidět na internetu cokoli, co chci, bez cenzury.“ I tyto odpovědi korespondují s předchozí úvahou, že jsou si vědomi své odpovědnosti.

73,86% dotázaných žáků nesouhlasila s tvrzením „Pokud vyfotím vtipnou fotku, nepotřebuji povolení foceného, abych ji mohl dát na internet.“ Z toho je patrné, že žáci mají povědomí o ochraně osobnosti.

80,68% dotázaných respondentů odpovědělo nesouhlasně na otázku "Co se stane na internetu, není skutečný život, takže to nemůže nikoho zranit.“ Jednoznačně se v tomto tvrzení projevilo, že si žáci připouští, že online svět je skutečný a má své následky jako v offline světě.

56,82% dotázaných nesouhlasilo s tvrzením „Když mi někdo pošle vtip, pře pošlu ho, i když se týká někoho koho znám.“ Jen 17,05% respondentů by takovýto vtip přeposlala a souhlasila s tímto tvrzením. Z tohoto lze usuzovat, že přesto se žáci kloní k zodpovědnosti, co lze a nelze na internetu zveřejňovat a zároveň si uvědomují ochranu osobnosti.

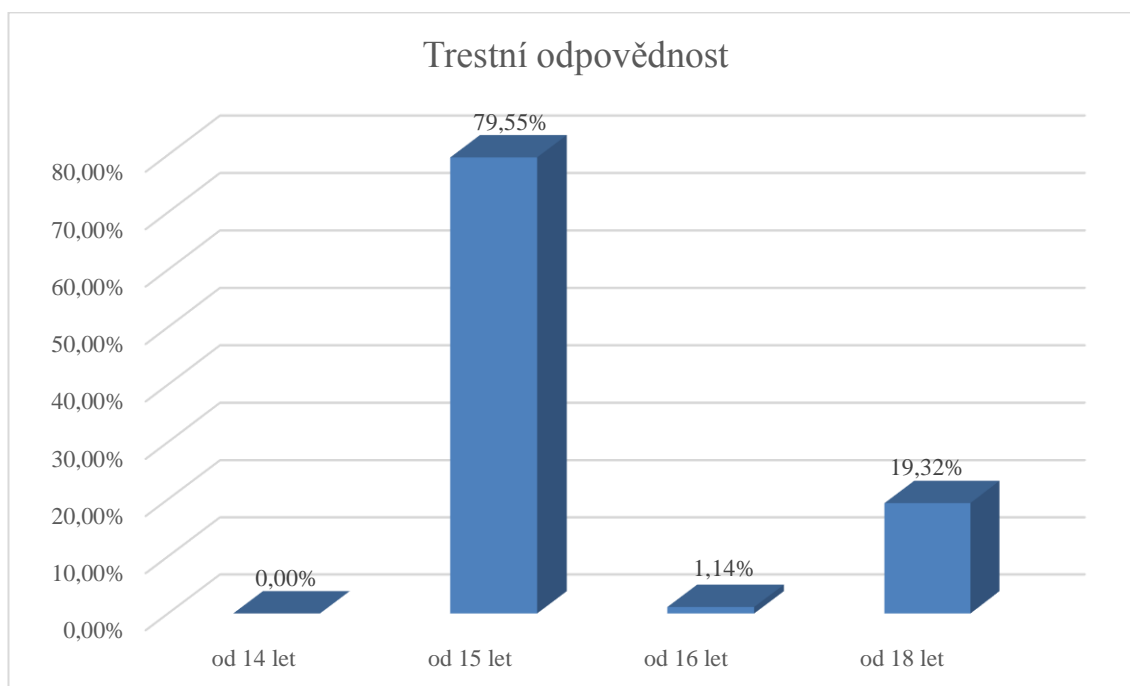
40,91% dotázaných však nedokázalo vyjádřit svůj postoj a raději volilo odpověď nevím na dotaz „Hádka na internetu by měla zůstat tam.“ 30,68% dotázaných žáků odpovědělo, že s tímto tvrzením souhlasí a hádka by měla zůstat na internetu.

V poslední otázce bylo zjišťováno, zda žáci vědí, od kolika let jsou trestně odpovědní. V poslední době se totiž v praxi setkáváme s názorem, že žáci jsou za své činy trestně odpovědní až po dovršení plnoletosti, což je mylná představa a pak nedokáží domyslet důsledky svého jednání.

Tabulka č. 9 - Trestní odpovědnost⁷³

	od 14 let	od 15 let	od 16 let	od 18 let	Celkem
počet	0	70	1	17	88
podíl	0,00%	79,55%	1,14%	19,32%	100,00%

Graf č. 11 - Trestní odpovědnost⁷⁴

Z výše uvedeného grafického zpracování naštěstí vyplynulo, že 79,55% respondentů (což je 70 odpovědí z 88 dotázaných) odpovědělo správně, že trestní odpovědnost začíná od 15 roku věku. 17 respondentů (19,32%) odpovědělo, že trestní odpovědnost je od 18 let a 1 respondent (1,14%) od 16 let.

Z dotazníků vyplynulo, že žáci staršího školního věku na dané škole, nemají až tak bohaté zkušenosti s kyberšikanou jako takovou a berou jí jako lehčí formu šikany. Je důležité neustále žákům připomínat, že na sociálních sítích a internetu obecně musí být opatrní a dobře si promýšlet, co zde sdílí za názory, odkazy či fotografie, protože nikdy neví, kdo toho může využít.

Žáci si taktéž často neuvědomují, že na druhé straně obrazovky vůbec nemusí sedět člověk, který na ně kouká z profilové fotografie. Mohou se chtít s tímto milým, mladým člověkem sejit a důsledky by mohli být fatální. Protože místo mladé slečny či

⁷³ Vlastní zdroj

⁷⁴ Vlastní zdroj

chlapce může přijít člověk s určitou úchylnou či psychickou poruchou a může dojít např. ke znásilnění, vydírání nebo dokonce i k vraždě daného žáka.

Proto nejen učitelé či školní poradci a školní metodici prevence, by měli žákům rizika sociálních sítí a internetu neustále připomínat, ale také apelovat na rodiče, ať jsou v této oblasti dostatečně vzdělávání a neustále svým dětem připomínat rizika.

ZÁVĚR

Dnes si již nedokážeme představit svět bez internetu, mobilních telefonů a dalších nových technologií, které nám usnadňují život. Také nám však do života přinášejí řadu problémů a nástrah, se kterými se musíme naučit vypořádat. Jedním z problémů současnosti je kyberšikana, tedy zneužití moderních technologií. Naše společnost si tento sociálně patologický jev uvědomuje, a proto vytváří řadu preventivních opatření, je třeba o šikaně, kyberšikaně neustále hovořit nejen ve školách, ale i v médiích, dostávat ji do podvědomí široké veřejnosti. Vzhledem k tomu, že jednou z nejvíce ohrožených skupin jsou žáci staršího školního věku, které prochází složitým obdobím puberty, je prevence směřována i do škol.

Je třeba s dospívajícími o školní politice proti šikaně, kyberšikaně hovořit, konzultovat a zohlednit jejich pohled na samotnou definici kyberšikany, na způsoby, jak oznámit probíhající šikanu či kyberšikanu, jak řešit daný problém, jak postupovat, na koho se obrátit o pomoc. Zaměřit se na jednotlivá jednání, která se považují za kyberšikanu, šikanu, rozlišit hranici, které z nich je závažné a které lze ještě považovat za teasing. Je důležité, aby prevenci přijali za svou a dodržovali daná pravidla, jak bezpečně pracovat v kyberprostoru pomocí ICT. Je potřeba rozvíjet zodpovědnost za svou vlastní bezpečnost u žáků staršího školního věku, neboť nelze neustále kontrolovat a dohlížet na jejich online aktivity jak ze strany zákonných zástupců či školy. Domnívám se, že žáci potřebují dostat příležitost, aby si uvědomili svůj postoj ke kyberšikaně, jaké jsou její formy, jak závažné mohou být následky pro oběť, jak se bránit kyberagresorovi, neboť stále podceňují následky kyberšikany, a ani často nedomyslí, co vše se může stát. Jak vyplynulo z dotazníkového šetření některé projevy kyberšikany považují za běžné chování a často si ani neuvědomují, že svým jednáním či právě nejednáním mohou ublížit. A právě proto je třeba s nimi při každé příležitosti rozebírat, jaké formy chování jsou vhodná a která nevhodná, měli by si osvojit internetovou etiku.

Preventivní programy jsou ve školách velmi důležité, neboť právě pomáhají dospívajícím pochopit, že platí stejná pravidla v online světě jako v běžném reálném životě, tedy v offline světě.

Bakalářská práce se zaměřovala právě na problematiku kyberšikany u žáků staršího školního věku, tedy žáků, kteří se vzdělávají v našem základním školství. Cílem práce bylo zhodnotit, jak žáci vnímají kyberšikanu ve svém okolí, jaké s ní mají či nemají

zkušenosti a jak se proti kyberšikaně mohou bránit. Z výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že žáci nemají moc velké zkušenosti s kyberšikanou jako takovou anebo některé projevy kyberšikany neberou jako útok na svoji osobu. To znamená, že i žák, který se prostřednictvím internetu dopouští kyberšikany např. na kamarádech či spolužácích nebere své jednání jako kyberšikanu, ale spíše jako formu zábavy. Z praktické části práce je však zřejmé, že problematika šikany a kyberšikany jako takové není vedením škol a školních poradenských pracovišť opomíjeno a je zahrnováno jak do ŠVP daných škol, tak do tematických celků jednotlivých předmětů či jsou na školách prováděny různé druhy besed a přednášek vztahující se k problematice.

Práce je založena na aktuálním problému, se kterým si bohužel spousta žáků ani jejich rodičů nedokáží sami poradit, a proto je velice důležité, aby hlavně žáci dobře věděli a sami dokázali posoudit, jaké důsledky by mohla mít kyberšikana na jejich sociální život a také jaké jsou důsledky kyberšikany z hlediska trestního práva. Domnívám se, že právě prevence v jakékoliv formě je přínosem a dalším krokem ke snížení dopadů kyberšikany či šikany.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. 2007. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2007. str. 656. ISBN 978-80-7367-273-7.
2. ČERNÁ, Alena a kolektiv. 2013. *KYBERŠIKANA Průvodce novým fenoménem*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2013. str. 152. ISBN 978-80-247-4577-0.
3. FIELDOVÁ, Evelyn M. 2009. *Jak se bránit šikaně*. Praha : Euromedia Group, k. s. - Ikar, 2009. str. 312. ISBN 978-80-249-1176-2.
4. JANOŠOVÁ, P., a další. 2016. *Psychologie školní šikany*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2016. str. 416. ISBN 978-80-247-2992-3.
5. KOLÁŘ, Michal. 2001. *Bolest šikanování*. Praha : Portal, s.r.o., 2001. str. 256. ISBN 80-7367-014-3.
6. MARTÍNEK, Zdeněk. 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2015. str. 192. ISBN 978-80-247-5309-6.
7. NIELSEN SOBOTKOVÁ, Veronika, a kolektiv. 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2014. str. 152. ISBN 978-80-247-4042-3.
8. ROGERS, Vanessa. 2011. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha : Portal, s.r.o., 2011. str. 104. ISBN 978-80-7367-984-2.
9. ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. 2010. *Jak na šikanu*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010. str. 160. ISBN 978-80-247-2991-6.
10. VÁGNEROVÁ, Marie. 1996. *Vývojová psychologie I*. Praha : Karolinum, 1996. str. 353. ISBN 382-167-96.

Elektronické zdroje

1. *Metodické dokumenty* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2016 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>>.
2. *Prevence kybersikany* [online]. 2016 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.kybersikana.eu/search/label/Ke%20sta%C5%BEen%C3%AD>>.
3. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha : Národní ústav pro vzdělávání, 2017 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf>.
4. *Školní vzdělávací program* [online]. Příbram : Základní škola Jiráskovy sady, 2016 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.zsjs.cz/www/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program>>.
5. *Školní vzdělávací program* [online]. Příbram : Základní škola Jiráskovy sady, 2016 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.zsjs.cz/www/dokumenty/program-prevence-rizikoveho-chovani-zaku-a-dlouhodobá-strategie/>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, s. 4036.

SEZNAM ZKRATEK

apod.	a podobně
ICT	Information and Communication Technologies (informační a komunikační technologie)
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
PC	Personnal Computer (osobní počítač)
SMS	Short Message Service (služba krátkých textových zpráv)
ŠVP	školní vzdělávací program
tzn.	to znamená

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1 - Čas strávený na internetu	41
Tabulka č. 2 - Nejčastější typy komunikace	42
Tabulka č. 3 - Typy činností prováděných na internetu.....	43
Tabulka č. 4 - Místa zveřejnění fotografie	44
Tabulka č. 5 - Zkušenosti s druhy šikany.....	45
Tabulka č. 6 - Šikana během posledních 6 měsíců – oběť.....	46
Tabulka č. 7 - Způsob šikany	47
Tabulka č. 8 - Šikana za posledních 6 měsíců – agresor.....	48
Tabulka č. 9 - Trestní odpovědnost.....	53
Graf č. 1 - Čas strávený na internetu.....	41
Graf č. 2 - Nejčastější typy komunikace	42
Graf č. 3 - Typy činností prováděných na internetu.....	43
Graf č. 4 - Místa zveřejnění fotografií	44
Graf č. 5 - Zkušenosti s druhy šikany	45
Graf č. 6 - Šikana během posledních 6 měsíců – oběť.....	46
Graf č. 7 - Způsob šikany	47
Graf č. 8 - Šikana za posledních 6 měsíců – agresor	48
Graf č. 9 - Nejlepší způsob řešení šikany/kyberšikany	49
Graf č. 10 - Co si myslíš	50
Graf č. 11 - Trestní odpovědnost.....	53

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Postup při oznámení šikany

Postup pedagogického pracovníka:

- informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy
- má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy
- v případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy
- vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže
- navrhne v pedagogické radě potrestání agresorů

Postup ředitele školy:

- přijme informaci o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žák)
- rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami, nebo zda škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR
- v případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů
- zajistí informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany, nebo sám informuje o výsledcích vyšetřování šikany, které řídí
- v případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogickopsychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů
- v mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu
- v mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu
- dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), oznámí tuto skutečnost Policii ČR
- oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka

- pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu
- projedná v pedagogické radě potrestání agresorů

Postup rodičů při podezření na šikanování:

- rodiče informují o podezření na šikanování třídního učitele, popřípadě dalšího pedagog. pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází
- nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků, včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy
- v případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy

Příloha č. 2 - Skladba aktivit a úkolů pro jednotlivé cílové skupiny

Aktivity a úkoly pro ŠMP jsou následující:

- zajištění a kontrola naplňování MPP ve školním roce 2016/2017
- monitorování a vyhodnocení projevů vztahujících se k výskytu rizikového chování žáků, návrhy a přijetí opatření ke zkvalitnění MPP pro školní rok 2016/2017
- zajištění metodické pomoci a konzultací pro pedagogy, žáky i jejich zákonné zástupce
- sledování a vyhodnocení dlouhodobé práce pedagogů s třídními kolektivy
- spolupráce s institucemi, zajištění, koordinace a vyhodnocení programů pro žáky školy
- monitorování četnosti individuálních rozhovorů ŠMP či dalšího odborníka se žáky vykazujícími rizikové chování, nebo se žáky, kteří se na ŠMP obrátí osobním problémem
- monitorování četnosti a účinnosti opatření přijatých výchovnou komisí
- monitorování četnosti negativních projevů rizikového chování
- úzká spolupráce s vedením školy
- spolupráce s třídními učiteli, pomoc při diagnostice rizikového chování v třídních kolektivech a jeho vyhodnocování
- navrhování, případně organizování vzdělávání pro jednotlivce i celý pedagogický sbor
- vyhodnocování efektivnosti využívání schránky důvěry a aktuálních informací na www stránkách školy

Příloha č. 3 – Tabulka vyhodnocení otázky č. 10

	velmi nesouhlasím		nesouhlasím		nevím		souhlasím		velmi souhlasím		nesouhlasím		souhlasím	
	počet	podíl	počet	podíl	počet	podíl	počet	podíl	počet	podíl	počet	podíl	počet	podíl
Kyberšikana je závažnější než klasické šikanování ve škole.	2	2,27%	15	17,05%	37	42,05%	25	28,41%	9	10,23%	17	19,32%	34	38,64%
Kyberšikana je přátelnější než klasické šikanování ve škole.	22	25,00%	27	30,68%	27	30,68%	10	11,36%	2	2,27%	49	55,68%	12	13,64%
Je jednodušší utéct z kyberšikanování než z šikanování odehrávajícího se přímo ve škole.	14	15,91%	20	22,73%	22	25,00%	25	28,41%	7	7,95%	34	38,64%	32	36,36%
Kyberšikana je cool/zábava.	67	76,14%	13	14,77%	4	4,55%	1	1,14%	3	3,41%	80	90,91%	4	4,55%
Ti, kteří kyberšikanují, obvykle šikanují i ve škole.	6	6,82%	16	18,18%	25	28,41%	32	36,36%	9	10,23%	22	25,00%	41	46,59%
Myslím si, že kyberšikana je zábavná a dokáže rozesmát moje spolužáky.	52	59,09%	19	21,59%	10	11,36%	6	6,82%	1	1,14%	71	80,68%	7	7,95%
Kdybych věděl/a, že je někdo kyberšikanovaný, pokusil/a bych se to zastavit.	4	4,55%	4	4,55%	16	18,18%	42	47,73%	22	25,00%	8	9,09%	64	72,73%
Když budu jen přihlížet a nic neudělám, je to jako bych sán někoho šikanoval.	17	19,32%	19	21,59%	25	28,41%	16	18,18%	11	12,50%	36	40,91%	27	30,68%
Školy by měly zakázat mobily ve třídách, aby je studenti nemohli používat k šikanování ostatních.	28	31,82%	17	19,32%	21	23,86%	15	17,05%	7	7,95%	45	51,14%	22	25,00%
Pokud budete agresora kyberšikany ignorovat, začne se nudit a přestane.	10	11,36%	18	20,45%	30	34,09%	25	28,41%	5	5,68%	28	31,82%	30	34,09%
Když napíšu někomu zprávu, nezraní ho to tak, jako kdybych mu to řekl osobně.	6	6,82%	19	21,59%	36	40,91%	24	27,27%	3	3,41%	25	28,41%	27	30,68%
Na chatu o sobě nikdo neřká pravdu.	10	11,36%	25	28,41%	33	37,50%	17	19,32%	3	3,41%	35	39,77%	20	22,73%
Pokud tě někdo šikanuje na internetu, je v pořádku na něj útočit.	18	20,45%	34	38,64%	20	22,73%	8	9,09%	8	9,09%	52	59,09%	16	18,18%
Mám právo říct na internetu cokoli, co chci.	15	17,05%	31	35,23%	13	14,77%	19	21,59%	10	11,36%	46	52,27%	29	32,95%
Měl bych mít možnost vidět na internetu cokoli, bez cenzury.	13	14,77%	23	26,14%	30	34,09%	11	12,50%	11	12,50%	36	40,91%	22	25,00%
Pokud vyfotím vtípnou fotku, nepotřebuji povolení foceního, abych ji mohl dát na internet.	32	36,36%	33	37,50%	11	12,50%	7	7,95%	5	5,68%	65	73,86%	12	13,64%
Co se stane na internetu, není skutečný život, takže to nemůže nikoho zranit.	31	35,23%	40	45,45%	9	10,23%	5	5,68%	3	3,41%	71	80,68%	8	9,09%
Když mi někdo pošle vtíp, přepošlu ho, i když se týká někoho, koho znám.	13	14,77%	37	42,05%	23	26,14%	10	11,36%	5	5,68%	50	56,82%	15	17,05%
Hádka na internetu by měla zůstat tam.	11	12,50%	14	15,91%	36	40,91%	18	20,45%	9	10,23%	25	28,41%	27	30,68%

Příloha č. 4 – Vzor dotazníku

Dotazník pro mapování kyberšikany ve škole

Zakroužkuj nebo podtrhni odpověď, která je pravdivá. Nepodepisuj se!

Věk: _____

Třída: _____

Pohlaví: muž / žena

1. Kolik času denně trávíš na internetu (včetně počítače, mobilu, tabletu ...)

a) Méně než 1 hodinu

b) 1-3 hodinu

c) Více než 3 hodiny

2. Co používáš jako nejčastější typ komunikace? (lze zaškrtnout více možností)

a) Messenger / Facebook

b) Skype / ICQ

c) WhatsApp

d) Viber

e) SMS

f) Volání

g) Jiné: _____

3. Co obvykle děláš na internetu? (lze zaškrtnout více možností)

a) Tvořím webové stránky

b) Posílám emaily

c) Hraji hry

d) Surfuji na internetu

e) Stahuji hudbu/video/obrázky

f) Jsem na sociálních sítích (FB, MySpace, Second Life, ...)

g) Chatuji

h) Jiné: _____

4. Kde zveřejňuješ fotografie na netu? (lze zaškrtnout více možností)

a) Instagram

b) Facebook

c) Snapchat

d) Twitter

e) Jiné: _____

5. Zažil jsi ty nebo někdo z tvého okolí jednání, která se považují za šikanu? A která? (lze zaškrtnout více možností)
- a) Posměšné, ponižující nebo vulgární poznámky, pokořující přezdívka, nadávky
  - b) Fyzické bití, brání věcí
  - c) Plnění ponižujících příkazů
  - d) Ignorace, vyloučení z kolektivu
  - e) Rozšiřování pomluv
  - f) Jiné: _____
-
6. Zažil jsi v posledních 6 měsících některá z jednání, která považuješ za šikanu (viz. položky z otázky č. 5)?
- a) Vůbec
  - b) Zřídka (1x až 3x za posledních 6 měsíců)
  - c) Občas (3x až 6x za posledních 6 měsíců)
  - d) Často (2x měsíčně za posledních 6 měsíců)
  - e) Velmi často (každý týden)
7. Jakým způsobem byla šikana realizována? Odpověz pouze v případě, že jsi v předchozí otázce č. 6 zaškrtnul odpověď B až E (lze zaškrtnout více možností).
- a) Útočným nebo urážejícím emailem
  - b) Útočnou nebo zesměšňující SMS zprávou
  - c) Vytvořením pomlouvačného blogu o tobě
  - d) Vyvěšením nelichotivého videa na internetu
  - e) Zesměšněním nebo uražením na sociálních sítích (Facebook, Twitter, atd.)
  - f) Jiné: _____

8. Stalo se ti v posledních 6 měsících to, že jsi někoho opakovaně zesměšňoval, vyhrožoval, bil nebo bral někomu jeho věci?
- a) Vůbec
  - b) Zřídka (1x až 3x za posledních 6 měsíců)
  - c) Občas (3x až 6x za posledních 6 měsíců)
  - d) Často (2x měsíčně za posledních 6 měsíců)
  - e) Velmi často (každý týden)
9. Jaké řešení považuješ za nejlepší, pokud by ses stal obětí šikany/kyberšikany? (Ize zaškrtnout pouze jednu možnost)

	Říct těm, kteří mi ubližují, aby přestali.
	Utéct z dosahu útočníka.
	Neudělat nic.
	Odpojit se a zůstat off-line.
	Oplatit to stejným způsobem.
	Sdělit to kamarádovi, který je online.
	Sdělit to kamarádovi ze školy.
	Sdělit to rodičům.
	Sdělit to sourozenci.
	Sdělit to učiteli.
	Informovat policii.
	Zasmát se tomu.
	Smazat to.
	Zablokovat to, co je online.
	Změnit ID nebo přezdívku v internetu.
	Vytisknout a ukázat někomu dalšímu.
	Volat na linku bezpečí.
	Napsat to do schránky důvěry ve škole.
	Jiné:

10. Co si myslíš .... (1 = velmi nesouhlasím, 2 = nesouhlasím, 3 = nevím, 4 = souhlasím, 5 = velmi souhlasím)

Kyberšikana je závažnější než klasické šikanování ve škole.	1	2	3	4	5
Kyberšikana je přijatelnější než klasické šikanování ve škole.	1	2	3	4	5
Je jednodušší utéct z kyberšikanování než z šikanování odehrávajícího se přímo ve škole.	1	2	3	4	5
Kyberšikana je cool/zábava.	1	2	3	4	5
Ti, kteří kyberšikanují, obvykle šikanují i ve škole.	1	2	3	4	5
Myslím si, že kyberšikana je zábavná a dokáže rozesmát moje spolužáky.	1	2	3	4	5
Kdybych věděl/a, že je někdo kyberšikanovaný, pokusil/a bych se to zastavit.	1	2	3	4	5
Když budu jen přihlížet a nic neudělám, je to jako bych sám někoho šikanoval.	1	2	3	4	5
Školy by měly zakázat mobily ve třídách, aby je studenti nemohli používat k šikanování ostatních.	1	2	3	4	5
Pokud budete agresora kyberšikany ignorovat, začne se nudit a přestane.	1	2	3	4	5
Když napíšu někomu zprávu, nezraní ho to tak, jako kdybych mu to řekl osobně.	1	2	3	4	5
Na chatu o sobě nikdo neřiká pravdu.	1	2	3	4	5
Pokud tě někdo šikanuje na internetu, je v pořádku na něj útočit.	1	2	3	4	5
Mám právo říct na internetu, cokoli chci.	1	2	3	4	5
Měl bych mít možnost vidět na internetu cokoli, co chci, bez cenzury.	1	2	3	4	5
Pokud vyfotím vtipnou fotku, nepotřebuji povolení foceného, abych ji mohl dát na internet.	1	2	3	4	5
Co se stane na internetu, není skutečný život, takže to nemůže nikoho zranit.	1	2	3	4	5
Když mi někdo pošle vtip, přepošlu ho, i když se týká někoho, koho znám.	1	2	3	4	5
Hádka na internetu by měla zůstat tam.	1	2	3	4	5

11. Od kolika let jsi trestně odpovědný?

a) Od 14 let

b) Od 16 let

c) Od 15 let

d) Od 18 let

Děkuji za vyplnění dotazníku.